

Bakalářská práce

2010

Iveta Vejmělková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologické a sociální etiky

Bakalářská práce

ETICKÉ ASPEKTY NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ

Vedoucí práce: Mgr. Martina Pavelková

Autor práce: Iveta Vejmělková

Studijní obor: Humanistika (prezenční forma studia)

Ročník: V.

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

29. 3. 2010

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Martině Pavelkové
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

Úvod	6
1. Neplodnost z pohledu medicíny	8
1.1 Sterilita	8
1.2 Klasifikace neplodnosti.....	9
1.3 Příčiny mající velký vliv na neplodnost a sníženou plodnost.....	10
1.4 Příčiny neplodnosti z hlediska společnosti	11
2. Asistovaná reprodukce	12
2.1 Metody asistované reprodukce.....	13
2.2 Příklady eticky kontroverzních situací v asistované reprodukci.....	15
2.2.1 Počet přenášených embryí v programu IVF-ET	15
2.2.2 Redukce mnohočetných těhotenství.....	15
2.2.3 Embryo a výzkum	16
2.2.4 Kryokonzervace	17
2.2.5 Darování gamet	18
3. Surogátní mateřství	20
4. Etické a právní aspekty	23
4.1 Náhradní mateřství a psychosociální dopad.....	24
4.2 Finanční náhrada za náhradní mateřství.....	24
4.3. Vymezení práv zúčastněných osob a související zákony	24
4.4 Postoj církve k náhradnímu mateřství.....	26
4.4. Náhradní mateřství v ČR.....	27
4.5 Čeští odborníci o náhradním mateřství	28
5. Příběhy týkající se náhradního mateřství	30
5.1 Náhradní mateřství ze zdravotních důvodů	30
5.2 Příběh komerčního náhradního mateřství	32
5.3 Příběh z reprodukční turistiky.....	33
5.4 Náhradní matkou za finanční odměnu	35
5.5 Náhradní matka se nechce vzdát dítěte	36
5.6 Náhradní mateřství povolené soudem.....	38
5.7 Altruismus náhradních matek.....	39
5.8 Shrnutí	39
6. Průzkum veřejného názoru na náhradní mateřství	40
6.1 Výsledky dotazování	40
Závěr	43
Seznam použité literatury	45
Seznam příloh	49
Přílohy	49
Abstrakt	54

Úvod

Téma pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila na základě stále přibývajících článků a příběhů týkajících se náhradního mateřství. Články o náhradním mateřství se objevují nejen v tisku a časopisech, ale i na internetových stránkách, kde najdeme nespočet diskuzí, ve většině s pozitivním ohlasem.

Dnes stále více párů postihuje fenomén neplodnosti a tak nemohou mít vlastní děti¹. Hlavním problémem je většinou zdravotní stav žen, který neumožňuje jejich početí i přes veškerou pomoc současné a dnes velice úspěšné reprodukční medicíny. V posledních letech se mluví o nové metodě pro získání dítěte prostřednictvím „náhradní matky“. Donedávna jedinou alternativou pro tyto ženy byla adopce.

Náhradní matkou je označena žena, která se dobrovolně přihlásí k tomu, aby jiné ženě, která nemůže donosit své dítě, je odnosiла, porodila a odevzdala rodičům. Už na samém počátku problému neplodnosti, kdy žena zjistí, že k početí ji nepomůže ani zásah lékaře, vyvstávají etické otázky jako například: Zda má tato žena nárok i na netradiční a neobvyklý způsob, jak dosáhnout svého vlastního potomka? Najdeme pochopení pro touhu mít vlastní dítě s využitím náhradní matky? Je náhradní mateřství novou nadějí pro bezdětné páry a jde opravdu o pokrok? Představuje náhradní mateřství etický problém? Chtějí tyto náhradní matky opravdu dobrovolně pomoci neplodným párům nebo to spíše vnímají jako přilepšení jejich finanční situace? Smí se za tuto službu přijmout finanční odměna? Nebo je eticky přijatelné jen pokrytí nákladů spojené s těhotenstvím? Co přesně motivuje tyto ženy? Soucit k neplodným ženám nebo finanční odměna?

V současné době v České republice není prozatím náhradní mateřství právně ošetřené. Chybějící legislativa však neznamená, že se tyto praktiky neprovádějí, protože co není zákonem zakázáno, je dovoleno. Čeští lékaři

---

¹ V současné době v Evropě neplodnost postihuje v průměru každý pátý partnerský pár. Blíže srov. VÁCHA, M. *Místo, na němž stojíš, je posvátná země. O kruhu úcty k člověku, přírodě a celému vesmíru*, Brno: Cesta, 2008, s. 55.

Na etické otázky, které přináší náhradní mateřství, nejsme schopni zcela jednoznačně odpovědět. Například: Když si náhradní matky, které během těhotenství navážou pouto k dítěti, si nebudou chtít dítěte vzdát. Co se odehrává v mysli náhradní matky? Mohou se tyto ženy psychicky ovládat a nemít žádný vztah k dítěti, které v sobě nosí? Je to spíše pro ženy, které už děti mají nebo jimi mohou být i ženy, které ještě nerodily? V případě, že by se náhradní matka nechtěla dítěte vzdát, má právo si ho nechat? I v případě, že poskytla kromě své dělohy i vajíčka? Co se stane s dítětem, které se narodí postižené a náhradní ani budoucí matka ho nebudou chtít?

Vzhledem k tomu, že do budoucna plánuji rodinu, mi přijde toto téma velice blízké. Při představě, že bych se stala jednou z žen, které by nemohly mít vlastní děti, je pro mě lehce znepokojivé a zároveň motivující se dozvědět více. Pokroky v medicíně nelze zastavit. S neplodností se setkáváme stále častěji, a tak se téma náhradního mateřství může stát významnější. Možnosti medicíny kladou vyšší nároky na rozvoj sociálních věd, protože by měly jít ruku v ruce společně s etikou, psychologíí, právem i dalšími vědami.

Náhradní mateřství patří do specializovaného oboru medicíny, tzv. reprodukční medicíny, a proto v první, odborné části, podávám přehled základních lékařských pojmů a uvádím čtenáře do problematiky neplodnosti. Dále také stručně popisuji příčiny neplodnosti a metody léčby. Zároveň se snažím poukazovat na etické otázky s tím spojené. V závěru odborné části podávám definici a typy náhradního mateřství.

Poté navazuji částí, kde uvádím vybrané příběhy neplodných párů, které měly zkušenosti s náhradním mateřstvím. Pokusila jsem se vybrat odlišně motivované příběhy lidí, jejichž životy byly náhradním mateřstvím ovlivněny. Jedná se o popisy skutečných situací, které přináší náhradní mateřství. Lze z nich pochopit důvody jednání jednotlivých osob i pociťovat nesouhlas s ekonomickou nadřazeností sociálních vrstev nebo států a s prosazováním zájmů společnosti. Popisují příběhy těch, kteří by bez náhradní matky nemohli mít své vlastní děti,

těch, kteří náhradní matku vyhledali, přestože byla možná i přirozená cesta, a také o příběhy žen, které byly náhradními matkami. Příběhy čerpala z novinových a časopiseckých elektronických archivů přístupných na internetu.

Třetí část věnuji výsledkům anonymně vyplněných dotazníků. Pokusila jsem se tak zmapovat názory veřejnosti na náhradní mateřství. Z odpovědí získaných prostřednictvím dotazníků jsem chtěla zjistit, do jaké míry je veřejnost informována o náhradním mateřství a jaký je její názor na případnou legalizaci.

Uvědomuji si, že téma asistovaná reprodukce je velice rozsáhlé a odborné, které nelze jednouše shrnout na pár stránek. Na téma náhradní mateřství není mnoho publikací a diskuze o něm se odvíjí od medializovaných příběhů.

Cílem této práce není přesvědčit čtenáře o tom, že náhradní mateřství je správné nebo nesprávné. Má pouze posloužit jako pomocník k utvoření vlastního názoru na celou záležitost a to pomocí stručného přehledu neplodnosti a její léčby. Chce poukázat na etické otázky a problémy s tím spojené jak z pohledu náhradní matky, tak z pohledu neplodného páru. Chce pochopit motivy pro jednání obou stran.

1. NEPLODNOST Z POHLEDU MEDICÍNY

1.1 Sterilita

Zjištění neschopnosti zplodit vlastní dítě je pro manželský či partnerský pár velmi stresující životní zkušeností. Podle definice Světové zdravotnické organizace (WHO) není zdraví pouhá absence nemoci, ale stav úplné fyzické, psychické a sociální pohody jedince. Na základě tohoto konstatování je proto třeba i sterilitu chápat jako onemocnění, které je třeba léčit veškerými dostupnými metodami na úrovni současného medicínského poznání².

---

² MARDEŠIĆ, T. *Neplodnost*. Praha: Makropulos, 1996. s. 12.

Nepłodnost je v české terminologii označována jako sterilita. Neschopnost donosit dítě nazýváme infertilitou. Označení všeobecné neplodnosti slovem infertilita se běžně používá v anglosaské literatuře a termín sterilita se téměř nepoužívá. Jestliže žena nebyla nikdy předtím těhotná, sterilita se označuje jako primární. Naopak sekundární sterilita znamená, že žena již těhotná byla, avšak těhotenství skončilo spontánním potratem nebo bylo ukončeno uměle. Nepłodnost je vždy diagnózou páru, tedy konkrétního muže a konkrétní ženy. Pokud u páru nedojde po roce nebo dvou letech pravidelného pohlavního styku k otěhotnění, je tento pár označen jako za neplodný. Poté nastává vyslovení diagnózy neplodnosti a může se začít s aktivní léčbou³.

Ve vyšším věku žen je lepší zahájit léčbu co nejdříve. U žen nad pětatřicet let se nečeká s léčbou ani uvedený celý rok. Nepłodnost v současné době postihuje zhruba 10 % párů. Pro každý desátý pár zůstává těhotenství pouhým přáním, které není splněno. V rozvojových zemích z celého světa tak trpí přes 186 miliónů žen⁴.

Posláním každého lékaře je chránit a zkvalitňovat život a zdraví člověka. Žádný člověk nesmí být vystaven ubližování. Toto přesvědčení je obsaženo ve světové kultuře a také v Hippokratově přísaze. Jestliže bereme neplodnost jako onemocnění, je možné brát asistovanou reprodukci jako léčbu, která je eticky ospravedlnitelná? A ještě konkrétněji: lze si pomoci náhradním mateřstvím?

1.2 Klasifikace neplodnosti

Nepłodnost je diagnózou páru, kde příčina může být jak na straně ženy tak i na straně muže. Musíme také brát v úvahu, že je možné se setkat i s případy, kdy je porucha u obou partnerů zároveň. Mnohdy naopak dochází ke kompenzaci

---

³ ŘEŽÁBEK, K. *Asistovaná reprodukce*. Praha: Jessenius Maxdorf, 2008. s. 10.

⁴ RUTSTEIN S.O, SHAH I.H. DHS Komparative Reports No. 9 – Infecundity, Infertility and Childlessness in Developing Countries.2004 [online 12.4. 2004]. Dostupné na: <http://www.who.int/topics/infertility/en/> [12.6.2009]

mírných poruch jednoho z páru dobrým zdravotním stavem druhého z partnerů. Dle WHO se neplodnost dělí na primární, sekundární, neobjasněnou a na neplodnost spojenou s pravidelnými spontánními potraty či kojeneckou úmrtností. Primární neplodnost je ta, kdy při nechráněném nepravidelném pohlavním styku po dobu jednoho roku jde o naprostou absenci početí.

Sekundární neplodnost označujeme, kdy přes pravidelný nechráněný pohlavní styk po dobu jednoho roku nedošlo k žádnému novému početí poté, co v minulosti už k oplodnění došlo⁵. Neobjasněná neplodnost je způsobena faktory jako jsou sexuální - aktivita, antikoncepce, laktace, neplodnost, která je spojená s pravidelnými spontánní potraty a nebo kojeneckou úmrtností. Kojenecká úmrtnost se týká živě narozených dětí před dosažením 5. roku života⁶.

1.3 Příčiny mající velký vliv na neplodnost a sníženou plodnost

Příčiny u žen:

- hormonální poruchy v důsledku nedozrání folikuly ve vaječniku
- když spermie nemohou proniknout k vajíčku, protože neprojdou děložním hrdlem či vejcovodem - vajíčko není v pořádku a spermie ho nedokáží oplodnit
- nedojde-li k uvolnění vajíčka respektive k ovulaci
- chromozomální problémy a endometrióza, při které tkáně dělohy pronikají do okolní tkáně
- málo hormonů nezbytných pro zahnízdění vajíčka a děložní sliznice nedokáže embryo přijmout.
- Příčinou může být i předčasná menopauza nebo když nedochází k pohlavnímu styku⁷

---

⁵ ROBERTY, C.M.-CLARK, M.M. *Léčba neplodnosti*. Brno: Computer Press, 2006. s. 45.

⁶ Klasifikace neplodnosti. Shering Plough s.r.o. firma [online]. Dostupné na <http://www.neplodnost.cz/web/verejnost/> [30.5.2009]

⁷ ŘEŽÁBEK, K. *Léčba neplodnosti. 3. aktual. vydání*. Praha: Grada Publishing, 2004. s. 22.

Příčiny u mužů:

- pokles kvality spermatu, když je příliš málo spermií (muž běžně produkuje nejméně 20 miliónů spermií na mililitr spermatu, což je asi jedna šestina celkového množství ejakulátu či špatná pohyblivost spermatu a nebo neúspěšná penetrace.
- chromozomální problémy
- koitální problémy jako je impotence
- ejakulační selhání, to je, když se sperma nedostává ven, ale do močového měchýře
- autoimunita k vlastním spermím
- blokáda chámovodů (ucpání seminálního kanálku nadvarlete způsobené infekcí, blokáda výtoku spermatu způsobená infekcí)
- spermie se nemohou dostat z varlete a nadvarlete, protože vývodové cesty jsou neprůchodné
- příčinou může být tzv. kartagenerův syndrom (syndrom nepohyblivých řasinek = spermiogeneze syndrom imotilních spermií)
- vazektomie, což je chirurgický přetětí a podvázání chámovodů⁸

1.4 Příčiny neplodnosti z hlediska společnosti

Jednou z důležitých příčin neplodnosti je moderní životní styl a znečištění životního prostředí. Například v 80. letech 20. století byly v módě těsné džíny a lékaři upozorňovali společnost na jednu z možností příčin neplodnosti. Dále nás může ovlivnit stres, nedostatek spánku, způsob a výběr stravování. Dalším vlivem může být i sedavé zaměstnání a s tím spojené civilizační choroby. Průmyslová výroba produkuje do životního prostředí chemické látky, které mají funkci napodobit hormony tzv. hormonální disrupory. Jedná se polyaromatické uhlovodíky, které se dostávají do životního prostředí při hoření ropných produktů,

---

⁸ ŘEŽÁBEK, K.. *Léčba neplodnosti 3. aktual. vydání*. Praha: Grada Publishing, 2004. s. 19.

nebo automobilové zplodiny. Nebo látky, které se používají jako přídavky do krmných směsí v zemědělství. Škodlivé látky se mohou dostat do povrchových vod a nebo jsou obsaženy v mase u chovných zvířat.

2. ASISTOVANÁ REPRODUKCE

Od doby prvních pokusů a objevů se diagnostika a léčba neplodnosti pomocí technik asistované reprodukce (AR) zdokonalily a celosvětově rozšířily natolik, že se staly jedním ze základních pilířů léčby neplodnosti.

Asistovaná reprodukce je označení pro lékařské postupy a metody, při kterých dochází k manipulaci se zárodečnými buňkami nebo s embryi, včetně jejich uchovávání, a to za účelem léčby neplodnosti ženy nebo muže. Primárním cílem asistované reprodukce je léčba neplodnosti. Naprostá většina postupů asistované reprodukce je určena k léčbě či prevenci choroby neplodnosti jen v oblasti skladování zárodečných buněk a preimplantační genetické diagnostiky asistovaná reprodukce samotnou léčbu neplodnosti přesahuje. Umožnění neplodnému páru, aby dosáhl vlastního dítěte je hlavním smyslem AR⁹.

Už to bude téměř 30 let od doby narození prvního dítěte z mimotělního oplodnění metodou in vitro fertilizace a embryotransferu (IVF-ET). Poprvé na světě se v roce 1978 ve Velké Británii pomocí IVF-ET narodilo dítě jménem Luisa Brownová. Od té doby byly metody AR značně zdokonaleny. Úspěšnost metody stoupá a neplodné páry tak mají více důvodů k naději, že se jim podaří otěhotnět.

V léčbě neplodnosti nebývá vždy prvním krokem asistovaná reprodukce, ale nejprve jsou doporučovány jiné možnosti, jimiž je například vhodné načasování pohlavního styku. Lékař sám zvolí postup léčby a to především na základě výsledků vyšetření obou partnerů. Pokud je neplodnost způsobena

---

⁹ ŘEŽÁBEK, K. *Asistovaná reprodukce*. Praha: Jessenius Maxdorf, 2008. s. 10-11.

uzávěrem vejcovodů u ženy, dvojici by nepomohlo vhodné načasování styku spolu s preparáty k léčbě neplodnosti¹⁰.

Díky spolupráci mezioborových odborníků, kteří vnesli a vznášejí svůj díl odbornosti do problematiky léčby neplodnosti, se tak v současné době stále častěji hovoří o samostatném lékařském oboru, reprodukční medicíně (RM). Problematika AR přitahuje pozornost velkého okruhu lidí – pacientů, občanů, filozofů, etiků, teologů, právníků, politiků, médií a dalších zájmových skupin. Reprodukční medicína nese svůj díl odpovědnosti nejen na vzniku jedince, ale na kvalitě života lidské populace. Probíhají živé diskuze nad etickými, náboženskými, právními a medicínskými aspekty nových postupů, protože AR vyžaduje manipulaci s gametami a časnými lidskými embryi. Zasahuje také do politického dění u nás i ve světě. RM může nahradit či vyřešit některá etická a právní dilemata – např. díky metodě intracytoplazmatické injekce (ICSI), vyřešila problém vzdání se genetického otcovství. Jedná se však o volbu fyzicky a finančně náročnějšího způsobu léčby¹¹.

2.1 Metody asistované reprodukce

Metody AR zahrnují celou řadu moderních technologických postupů, při kterých jsou vajíčka odebírána z vaječníku, oplodněna mimo ženské tělo a potom zavedena do dělohy. AR může být použita u žen s poškozenými vejcovody, endometriózou, v léčbě neplodnosti žen z důvodu věku i u případu nevysvětlitelné neplodnosti. AR bývá rovněž používána u neplodnosti mužské¹²

- Metoda GIFT (Gamets IntraFallopian Transfer) je zavedení spermií a vajíčka do vejcovodu
- Metoda FREDI (Fallopian Replacement of Eggs) znamená zavedení vajíčka do vejcovodu s následným provedením inseminace

---

¹⁰ MRÁZEK, M. *Umělé oplodnění 1*. Praha: Triton, 2003. s. 14.

¹¹ DOSTÁL, J. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce*. Olomouc: Serono Pharma, 2007. s. 25.

¹² ROBERTY, C.M. - CLARK, M. M. *Léčba neplodnosti*. Brno: Computer Press, 2006. s. 45

- PROST (Pronucleus Stage Transfer)
- ZIFT (Zygote IntraFallopian Transfer)
- EIFT (Embryo Stage IntraFallopian Transfer) metoda se provádí zavedením embryí různého vývojového stádia do vejcovodu
- Metoda VITI (Vaginal IntraTubal Insemination) je zavedení spermií do vejcovodů
- IUI (IntraUterine Insemination) neboli nitroděložní inseminace
- Metoda DIFI (Direct IntraFallopian Insemination)
- DIPI (Direct IntraPeritoneal Insemination) znamená zavedení spermií do břišní dutiny
- POST metoda (Peritoneal Oocyte and Sperm Transfer) je zavedení vajíček a spermií do břišní dutiny
- Nejrozšířenější metodou je IVF ET - In Vitro Fertilization and Embryo Transfer což znamená mimotělní oplození vajíček a následný přenos embryí do dělohy¹³

V případě léčby neplodností, kde je příčinou nepřítomnost spermií ve spermatu se nazývá azoospermie. Za pomoci operačních technik se mohou spermie získat z nadvarlat, přímo ze tkáně varlat. Získané spermie je možné do vajíček aktivně vpravit a to pomocí mikromanipulace. (ICSI-Intracytoplasmic Sperm Injection, aktivní zavedení jedné spermie do vajíčka pomocí injekce). Mikromanipulační metoda intracytoplazmatické injekce spermie (ICSI) se stala standardní metodou užívanou v asistované reprodukci, která umožňuje fertilizaci zejména u mužského faktoru neplodnosti. Tato metoda je prováděna mužům s obstrukční a funkční azoospermií. Genetické příčiny mužského faktoru neplodnosti jako jsou např. chromozomální problémy mohou být přeneseny na děti narozené po ICSI. U takto narozených dětí se neprokázal vyšší poměr vrozených vývojových vad, poměr poruch vázaných na pohlavní chromozomy je u nich mírně zvýšen¹⁴.

---

¹³ MRÁZEK, M. *Umělé oplodnění 1*. Praha: Triton, 2003. s. 17 –20.

¹⁴ Reproductive Technology Council - Asistated Reproductive Technology (ART) Glossary. All rights Reserved 2010 [online]. Dostupné na: <http://www.rtc.org.au/glossary/index.html>. [10.6.

2.2 Příklady eticky kontroverzních situací v asistované reprodukci

2.2.1 Počet přenášených embryí v programu IVF-ET

Vznik vícečetného těhotenství je v současné době považován za největší problém asistované reprodukce, který lze ovlivnit snížením počtu přenášených embryí. Důvodem incidence dvou a vícečetných těhotenství je na jedné straně snaha o dosažení těhotenství pomocí přenosu více než jednoho embrya, na druhé straně vícečetná těhotenství jsou na prvním místě v příčinách porodní úmrtnosti a poporodní nemocnosti. Procentuální úspěšnost asistované reprodukce stoupá s počtem přenášených embryí a zde je třeba se zamyslet nad tím, zdaje správné, aby lékaři lpěli na tom, aby měli co nejvyšší úspěšnost přenosů embryí na úkor možnosti mnohočetného otěhotnění u pacientek? V optimálním případě dosažení pouze jednočetného těhotenství nebo maximálně těhotenství dvojčetného je cílem center asistované reprodukce¹⁵.

2.2.2 Redukce mnohočetných těhotenství

Redukce mnohočetných těhotenství je užíváný pro snížení počtu embryí během gravidity za účelem prevence komplikací, které mají v převážné většině případů negativní dopad na zdravotní stav narozených dětí. Nejedná se o ukončení těhotenství. Redukce se většinou provádí na dvě embrya, přičemž četné studie ji prokázala jako metodu přínosnou pro narození zdravých potomků. Redukce mnohočetných těhotenství je přijatelnou alternativou řešení této komplikace asistované reprodukce. Kauzálním řešením potřeby redukce je snížení počtu transferovaných embryí¹⁶.

Etickým aspektem u této metody asistované reprodukce zůstává: mají lékaři právo rozhodovat o redukci počtu transferovaných embryí? Jako klíčová

2009]

¹⁵ ŘEŽÁBEK, K. *Asistovaná reprodukce*. Praha: Jessenius Maxdorf, 2008. s. 10, 11.

¹⁶ ŘEŽÁBEK, K. *Léčba neplodnosti. 3. aktual. vydání*. Praha: Grada Publishing, 2004. s. 64.

otázka se zde ukazuje, zda se jedná o usmrcení lidského života a s tím spojený problém, kdy začíná lidský život?

2.2.3 Embryo a výzkum

Ke zdokonalení asistované reprodukce je třeba výzkum s užitím embryí. Pokud se má výzkum týkat přímo embrya a má-li dojít při něm k jeho destrukci, jak se stává při výzkumu embryonálních kmenových buňkách. Prolíná se otázka morálního postavení časného lidského embrya nad celou problematikou výzkumu na embryu, která je odlišně vnímána jednotlivými národními komunitami. Embryo podle řecké a římské tradice získává duši po oplodnění a tento okamžik je považován za začátek jeho ochrany společností¹⁷. V současnosti je odpověď na otázku morálního postavení lidského embrya a jeho ochrany složitější a může se individuálně lišit v závislosti na subjektivním postoji, často ovlivněném tradicemi, kulturou a náboženským přesvědčením. Jestli bude ochrana embrya absolutní, závisí na aktuálním převažujícím společenském konsenzu. Vše je založeno na konfrontaci myšlenkových proudů a může být ovlivněn úrovní poznání v biologii a medicíně, ale i filosofii a teorii práva. Odborníky na reprodukční medicínu není problematika posuzování morálního postavení lidského embrya vnímána jako zásadní pro provádění asistované reprodukce. Panuje shoda v otázce začátku nového lidského života, a tím je období kolem oplození. Posuzování morálního postavení lidského embrya ve vztahu k lidské bytosti a osobě existující značné rozdíly nejen mezinárodně, ale i vnitrostátně. Ve většině států se uplatňuje možnost označení vyvíjejícího se embrya za občana podmínkou narození dítěte¹⁸.

---

¹⁷ DOSTÁL, J. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce*. Olomouc: Serono Pharma, 2007. s. 86, 95.

¹⁸ STATUS EMBRYA. *Právní, lékařský, psychologický a etický pohled. Sborník k interdisciplinární konferenci*. Brno: Institut pro bioetiku, 1999. s. 37.

2.2.4 Kryokonzervace

Cílem kryokonzervace embryí je poskytnout další možnost otěhotnění po výchozím cyklu s přenosem s čerstvých embryí. Přínosem mražení embryí je i možnost snížená rizika vícečetných těhotenství přenosem menšího počtu embryí ve výchozím cyklu IVF-ET. Pro neplodné páry je to další možnost a mnohem větší šance na otěhotnění a tou možností je právě zmražení embryí. Zmražená embrya se aktuálně do dělohy nepřenesou, mohou se přenést až později. Nedojde-li ke graviditě z předchozího transferu, rozmrazit a pokud se vyvíjejí, teprve přenést do dělohy. Uchovávání spermií ve zmraženém stavu je běžně užívanou metodikou. Naopak zmrazení vajíček je mnohem náročnější a problematičtější proces i když se může zdát, že tento postup bude úspěšný. I když jsou vajíčka mrazeny a úspěšně rozmrazeny, efektivita jejich kryokonzervace zůstává celosvětově nízká.

Podobná je prozatím situace v oblasti kryokonzervace v souvislosti s léčbou onkologických pacientů. Tím se otevírá nová cesta jedincům, kteří se léčí pro zhoubné nádory, k dosažení, jak mít své biologicky vlastní děti. Můžeme zmrazit část vaječníku nebo varlete ještě před léčbou, poškozující nejvíce zárodečné buňky. Jestliže se nádor vyléčí, z této tkáně by bylo možné po rozmražení získat pohlavní buňky, které by se použily k mimotělnímu oplodnění. Tyto metody jsou prozatím ve stádiu výzkumu¹⁹. Dostupnost kryokonzervace umožnila dosáhnout těhotenství i po smrti biologického rodiče. Asistovaná reprodukce po smrti může vyvolat řadu dilemat, která souvisejí s informovaným souhlasem zemřelého a rozhodovacím procesem žadatele o léčbu. Některá pracoviště mají proto vytvořeny informované souhlasy, které připouštějí užití gamet a embryí po smrti jednoho nebo obou partnerů. Ve státech EU panuje shoda nad potřebou každého pracoviště asistované reprodukce poskytovat možnost kryokonzervace.

---

¹⁹ CRHA, I. *Kryokonzervace spermatu před onkologickou léčbou*. Praha: Česká gynekologie, 2002. s. 324-328.

Zatím nebylo dosaženo shody na téma délky skladování kryokonzervovaných embryí. Kryokonzervovaná embrya si může neplodný pár ponechat k užití pro vlastní budoucí reprodukci. Nadpočetná embrya může darovat jiným neplodným párům nebo k výzkumným účelům a může rozhodnout o ukončení jejich skladování. Obvykle se zmrazená embrya skladují po dobu pěti let. Délka skladování kryokonzervovaných embryí je ovlivněna spíše sociálními důvody než jejich vědecky podloženou životaschopností. Pracoviště asistované reprodukce by měla do svých informovaných souhlasů zapracovat v souladu s platnou legislativou varianty užití kryokonzervovaných gamet a embryí v případě úmrtí jednoho nebo obou partnerů²⁰.

Jako etický aspekt se v tomto případě vztahuje k uchování. Například pokud partner ženy je v komatu a žena by si přála otěhotnět, má žena právo, aby lékaři muži odebrali spermie? Můžeme dojít až tak absurdním situacím, kdy pro zachování rodu budeme preventivně ukládat spermie a vajíčka svých dětí do kryobanky, aby v případě neštěstí mohla ve zkumavce oplozeného potomka donosit náhradní matka. Dalším etickým problémem mohou být nadpočetná embrya, která se nepoužijí při přenosu do dělohy např. v Rakousku se uchovávají ve zmraženém stavu (za pomoci dusíku), poněvadž rakouská legislativa zakazuje znehodnotit tato nadbytečná embrya. Dále mohou vzniknout problémy související s poškozením embryí při jejich zmrazování, což může vést k vývojovým vadám plodu²¹.

2.2.5 Darování gamet

V případě nedostatku vlastních gamet u neplodného páru může darování gamet být jediným řešením jak mít dítě. Umožňuje naplnění rodičovské role neplodného páru i za cenu ztráty rodové genetické linie. Darováním gamet se lze vyhnout přenosu závažných geneticky vázaných onemocnění na potomky, pokud

---

²⁰ DOSTÁL, J. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce*. Olomouc: Serono Pharma, 2007. s. 61.

²¹ KOŘENEK J. *Lékařská etika, 2.vydání*. Praha: Triton, 2004. s. 89.

ze sociálních nebo medicínských důvodů nelze užít preimplantační genetickou diagnostiku (PGD)²².

Darované sperma je užíváno více než padesát let. Darování vajíček bylo možno zavést do asistované reprodukce hned po objevu metody IVF-ET. Sice v omezené míře, ale v posledních dvou desetiletí se užívá darování embryí. Dárcovství gamet a embryí je spíše než medicínským, společenským a kulturním problémem. V některých státech je totiž genetické rodičovství základní podmínkou pro aplikaci rodinného práva²³.

Co se týče problematiky zachování vzájemné anonymity dárce a dítěte není jednotný názor. Dochází zde ke střetu práva a zájmu rodičů na autonomii a ochranu soukromí, s právy a zájmy na dárce. Dítě má právo znát svůj původ. Lze jen obtížně najít konsensuální řešení míry zachování vzájemné anonymity.

V problematice darování spermií a vajíček existují mezi státy značné rozdíly. Vše závisí na individuálně historickém, národním, kulturním a náboženském vývoji příslušné země. K otázce anonymity dárců je postoj států konzervativní. Přesto by se měla zdravotnická zařízení připravit na požadavek poskytnutí informací o dárci. Věk příjemkyně by měl odpovídat přirozenému reprodukčnímu období ženy. Jako dárkyně je způsobilá žena ve věku 18 - 35 let. Při léčbě je uplatňována zásada anonymity mezi dárkyní a příjemkyní. U žen nad 39 let by mělo předcházet vyšetření odpovídající jejich zdravotnímu stavu s ohledem na rizika spojená s případným těhotenstvím. Doporučená maximální věková hranice příjemkyně pro použití darovaných vajíček je 48 let.

Dárkyně mohou být pacientky samy léčené v programu in vitro fertilizace, nebo pacientky, kde odběr vajíček za účelem jejich darování je prováděn v souvislosti s jiným lékařským zákrokem (např. při sterilizaci), a nebo ženy, jež podstupují odběr vajíček jako dobrovolné dárkyně pouze za účelem jejich darování. Jako dárkyně nelze akceptovat ženy z rizikových skupin vzhledem k HIV infekci. Je požadována negativita serologických testů na syfilis, HIV, hepatitis B, C. Pokud při použití darovaných vajíček existuje riziko vzniku

---

²² VESELÁ, K. *Preimplantační genetická diagnostika*. Praha: Česká gynekologie, 2003. s. 89-94.

²³ DOSTÁL, J. *Dárcovství spermií*. Praha: Česká gynekologie, 1995. s. 311-314.

incompatibility v systému Rh, je lékař povinen oba manžele na tuto okolnost upozornit. Všechny dávkyně je lékař povinen seznámit s možnými riziky v souvislosti s ovulační stimulací a s odběrem vajíček²⁴.

Fakt, že darování vajíček a spermií je dobrovolné nebo za úhradu asi nikoho nepřekvapí, ale stejně jako při dárcovství krve musí zákon zohledňovat potenciální zdravotní rizika pro dárce i příjemce. Můžeme si teoreticky vybrat ideálního dárce ve spermobance? Můžeme si nadiktovat parametry budoucího biologického otce? Co všechno může žena vědět o svém virtuálním partnerovi tak, aby se zachovala anonymita? V tomhle ojedinělém případě rasová rovnoprávnost neplatí.

3. SUROGÁTNÍ MATEŘSTVÍ

Zahrnutí třetí osoby do reprodukčního cyklu se nazývá surogátní mateřství neboli náhradní mateřství (surrogate motherhood/ surrogacy). Náhradního mateřství využívají ženy po hysterektomii (odebrání dělohy), která byla provedena z důvodu benigního nebo maligního nádoru dělohy nebo onkologického onemocnění. Ženy s aplázií (nevyvinutou dělohou), dále ženy po komplikovaném porodu, který vedl k ireverzibilním (neléčitelným) změnám na děloze a ženy s agenezí dělohy (syndrom Rokitanski-Küster)²⁵.

Reprodukční medicína prošla za posledních několik let bouřlivým vývojem. Náhradní mateřství je poměrně nová metoda a stejně jako např. asistovaná reprodukce nebo antikoncepce v minulosti může být tato metoda nebo některé její aspekty veřejností vnímány jako kontroverzní. Někomu se náhradní

---

²⁴ Klasifikace neplodnosti. Shering Plough s.r.o. firma [online]. Dostupné na <http://www.neplodnost.cz/web/verejnost/> [30.5.2009]

²⁵ Náhradní mateřství. Webnode [online]. Dostupné na <http://nahradni-materstvi.webnode.cz/> [15.6.2009]

mateřství může jevit jako morální problém. Co když ho budou žádat i ženy, kterým se do těhotenství prostě jen nechce²⁶.

Surogátní mateřství rozlišujeme na úplné či částečné. Při úplném náhradním mateřství žena poskytne pouze dělohu pro vajíčko biologické matky, které je oplodněno spermií jejího partnera a náhradní matka je postavena do úplné role náhradnice. Částečné náhradní mateřství zahrnuje kromě propůjčení dělohy i poskytnutí vajíček (oocytů). Oocyty jsou oplodněny spermiemi partnera postižené ženy. Tento typ částečného náhradního mateřství nevyžaduje lékařskou asistenci, maximálně asistenci symbolickou a je převážně praktikováno bez účasti lékaře. Narození dítěte při úplném náhradním mateřství vyžaduje dokonalé pokrytí příslušnou jurisdikcí, v níž by měla být problematika explicitně zmíněna. Hrozí zde velké riziko všech účastněných na tomto výkonu, včetně zdravotnického zařízení, že v případě nejasnosti může dojít k soudním sporům.

Náhradní mateřství dále dělíme na komerční a altruistické. Jako altruistické označuje náhradní mateřství, kde náhradní matky neobdrží žádnou finanční částku za tuto službu. Komerční náhradní mateřství se týká neplodných žen nebo těch žen, které dávají přednost kariéře před vlastním těhotenstvím a pronajímají si tak „dělohy“ jiných žen, které jsou ochotny odnést cizí dítě za finanční odměnu. Tato procedura je povolena jen v několika zemích. Velmi vyhledávaným místem pro realizaci náhradní mateřství se stala Indie²⁷.

Podle monitoringu European Society of Human Reproduction and Embryology (ESHRE) je náhradní mateřství je povoleno jen ve Velké Británii, Nizozemsku, Řecku (za podmínky schválení soudem) a na Ukrajině a mimo Evropu je tomu tak v Austrálii, v Indii a některých státech USA. Například v Izraeli vše podléhá schválení státního orgánu a v Německu soudu. Náhradní mateřství není regulováno kromě ČR také v Polsku, Belgii a Chorvatsku²⁸.

---

²⁶ SOUKUPOVÁ E. Náhradní mateřství: Nová naděje nebo etický problém? Klinika reprodukční medicíny a gynekologie příspěvek z Zena-in.cz 17.12.2009 [online]. Dostupné na [http://www.crmzlin.cz/article/2160.nahradni-materstvi-nova-nadeje-nebo-eticky-problem-/](http://www.crmzlin.cz/article/2160.nahradni-materstvi-nova-nadeje-nebo-eticky-problem/) [15.6.2009]

²⁷ Surrogacy. Wikipedia [online]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Surrogacy> [5.3.2010]

²⁸ DOSTÁL, J. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce*. Olomouc: Serono Pharma, 2007, s. 85.

V ostatních Evropských zemích jako je Portugalsko, Španělsko, Francie, Německo, Švýcarsko, Itálie, Rakousko, Dánsko, Norsko, Švédsko, Finsko, Maďarsko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Malta, Polsko, Slovensko je zakázané²⁹.

Ve většině provincií Austrálie je komerční náhradní mateřství trestným činem. Ve Spojených státech se situace liší podle států. V některých státech je povolena surogační smlouva nebo není žádná právní úprava a nebo výslovný zákaz. Například Kalifornie, Arkansas nebo Texas patří mezi státy, kde je nejpropracovanější systém náhradního mateřství. Fungují zde společnosti, které zprostředkovávají náhradní mateřství, zákony, které chrání všechny strany a setkání čekajících párů a náhradní matek³⁰.

Náhradní mateřství se ve Velké Británii provádí už od roku 1984. Dnes je prvním dítěti, které se narodilo za pomoci náhradní matky, 25 let. Prověřováním se ve Velké Británii zabývá nezisková organizace COTS (Childlessness Overcome Through Surrogacy), která byla založena v roce 1988. COTS zajišťuje kontakty mezi náhradními matkami a neplodnými páry. Náhradní matky musí splňovat určitý profil. Dle stanoveného profilu COTS by náhradní matky měli mít alespoň jedno dítě, které vychovává. Žena by měla projít bezproblémovým těhotenstvím a porodem. Její motivací pro náhradní mateřství nesmí být finanční odměna, ale pomoc neplodnému páru. Žena nesmí být v tíživé životní či finanční situaci. Nejvhodnější věk ženy je mezi 20 až 38 lety. Dále je důležitá trestní bezúhonnost u ženy, také zdravotní stav a životní styl. Žena by neměla procházet žádnou závažnou krizí, tragickou událostí či depresemi. To odborníci prověřují prostřednictvím náročných psychologických testů. Podle COTS, pokud žena přes tak přísné požadavky vyhovuje profilu náhradní matky, jde jen o jednu ženu z deseti. V roce 2007 slavila organizace velký úspěch, protože pomohla neplodným párům přivést na svět celkem 600 dětí³¹.

---

²⁹ KONEČNÁ H. Chce tu moji dělohu někdo? Respekt 34/09 – 27.8.2009 [online]. Dostupné na <http://respekt.ihned.cz/vase-dopisy/c1-38164430-chce-tu-nekdo-moji-delohu> [13.3.2010]

³⁰ Surrogacy. Wikipedia [online]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Surrogacy> [14.3.2010]

³¹ COTS – Computing Technologies Inc. [online]. Dostupné na http://www.surrogacy.org.uk/About_COTS.htm <http://www.surrogacy.org.uk/> [13.3.2010]

4. ETICKÉ A PRÁVNÍ ASPEKTY

Reprodukční medicína vzbuzuje řadu otázek a to hlavně z hlediska psychologie, etiky a práva. Nejproblematictějším a nejvíce diskutovaným tématem v rámci reprodukční medicíny je právě náhradní mateřství, proto není ve většině zemích legální. Pod náhradním mateřství si člověk snadno představí nedobrovolně bezdětný pár, který se sejde za přítomnosti právníka s cizí ženou, domluví podmínky, zaplatí část dohodnuté částky a žena tak za devět měsíců odevzdá dítě a dostane zbytek částky. Zní to tak jednoduše, ale život přináší neplánované komplikace do jinak bezchybného plánu.

Etickými úskalími náhradního mateřství jsou například otázky: Kdo je skutečná matka dítěte: ta, která mu poskytla svoji genetickou informaci, nebo ta, která jej odnosiла a porodila? Nebo jaký vliv má na náhradní matky fakt, že se musejí dítěte vzdát? Lze bránit takové ženě v tom, aby si dítě ponechala? Co prožívá vůbec náhradní matka během těhotenství? Mezi matkou a dítětem se v průběhu těhotenství vytváří přirozené pouto. Co se stane, když se matce odebere dítě? Jaký to může mít dopad na matku a hlavně na dítě? Jak vnímáme ženu jako náhradní matku? Jako ženu, která chce pomoci a nebo jako ženu, která se stává „prostředníkem“ skrze, kterou mohou neplodné páry dosáhnout dítěte? A co zdraví náhradní matky? Co když náhradní matku po zavedení embryí nastanou zdravotní problémy? Sama zde vystavuje svůj život nebezpečí? Dalším sporným momentem jsou peníze. Je „koupě a prodej“ dítěte etická záležitost? Dítě se zde stává předmětem smlouvy mezi náhradní matkou a neplodným párem. Nehrozí nebezpečí, že se institut náhradního mateřství zvrhne v obyčejný byznys, ve kterém půjde místo pomoci bezdětným jen o výdělek? Příkladem je Indie, kde jsou surogátní matky mnohem levnější než třeba ve Spojených státech a objevují se i ženy, které mohou mít děti přirozenou cestou, ale raději by si zaplatily

---

náhradní matku, aby nemusely projít těhotenstvím. Zde nabývají velké kritiky vůči vykořisťování žen v chudých zemích bohatými páry z Evropy a USA.

U náhradního mateřství se setkáváme s třemi problematickými oblastmi, které se odrážejí také v etickém hodnocení. Jedná se o psychosociální dopad náhradního mateřství, finanční náhrada a vymezení práv zúčastněných osob.

4.1 Náhradní mateřství a psychosociální dopad

Prvním a podle mého názoru nejdůležitějším problémem náhradního mateřství je psychosociální část. Jaký může mít dopad náhradní mateřství na psychiku náhradní matky a biologické matky? Jak celou situaci obě ženy prožívají? Co se jim honí hlavou? Může náhradní matka geneticky ovlivnit dítě, které odnese? Jde v problému náhradního mateřství spíše o dítě nebo neplodnou matku? Najdeme pochopení pro touhu mít vlastní dítě s využitím náhradní matky?

4.2 Finanční náhrada za náhradní mateřství

Druhým důležitým problémem je finanční stránka. Chtějí tyto náhradní matky opravdu pomoci dobrovolně neplodným párům nebo to spíše vnímají jako přilepšení jejich finanční situace? Co přesně motivuje tyto ženy? Motivací může být soucit k neplodným ženám nebo výdělek. Smí se za tuto službu přijmout finanční odměna? A nebo je eticky přijatelné jen pokrytí nákladů spojené s těhotenstvím? Co když se budou chtít ženy ze nižších sociálních vrstev stát náhradními matkami? Nejde pak k vykořisťování sociálně slabých lidí? Finanční odměna může vést k byznysu náhradního mateřství. Můžeme to brát jako obchodování s dítětem?

4.3. Vymezení práv zúčastněných osob a související zákony

Třetím problémem náhradního mateřství je právo. V současné době náhradní mateřství v České republice není regulováno. V ČR platí zákon

č. 94/1963 Sb., který říká, že „matkou dítěte je žena, která dítě porodila“³². Tedy náhradní mateřství u nás není povolené, ale ani přímo zakázané. U nás celý proces probíhá tak, že se neplodné páry dohodnou s náhradní matkou tak, aby náhradní matka do rodného listu uvedla jako otce biologického otce a po porodu se vzdá dítěte. Dítě tak připadne otci a dostane se k pravým biologickým rodičům. Opět je zde riziko, jakou jistotu budou mít biologičtí rodiče, že jim rodička dítě odevzdá. Vzhledem k neuzákonění náhradního mateřství to nelze řešit soudní cestou. Proto by bylo žádoucí vytvořit legislativu týkající se náhradního mateřství.

Senta Radvanová, specialistka na rodinné právo z Právnické fakulty UK, však v MF Dnes uvedla, že je proti legalizaci náhradního mateřství. Obává se situace, kdy prohlubující se rozdíly mezi společenskými vrstvami povedou k tomu, že ženy z nemajetných vrstev budou donášet děti z finančních důvodů.

Lukáš Prudil, advokát z Brna, měl pět případů týkající se náhradní mateřství. Ani v jednom případě, děti nebyly předmětem obchodu. Jednalo se o pomoc z přátelských důvodů. Prudil volá pro uzákonění náhradního mateřství, tvrdí: „obava z kšeftování s mateřstvím by měla vést k přijetí právní regulace, která jasně stanoví, co je a co už není dovoleno“³³.

Velkou debatu v rámci Evropské unie vyvolal v roce 2005 reprezentant Velké Británie Michael Hancock, který podal návrh na legalizaci náhradního mateřství³⁴. V reakci na jeho návrh bylo argumentováno tím, že u náhradního mateřství hrozí problémy a to především psychický dopad na všechny zúčastněné a tak byl zamítnut. U ženy, která takto otěhotní, může zafungovat prostý mateřský pud a bude si chtít dítě ponechat. Dokladem rozporuplnosti návrhu jsou zprávy o tom, že jedna žena si dítě ponechala a ještě nato vyžadovala od otce dítěte alimony. V jiném případě zase náhradní matka podstoupila bez vědomí genetických rodičů interrupci, když zjistila, že by se jí dítě narodilo postižené³⁵.

---

³² Z (zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů*, částka 53, no. 94, s. 339 . 350)

³³ KNAP, K. Právo: *Ať kšefty zarazí zákon*. Mladá Fronta Dnes, 23.5. 2009. s. C3.

³⁴ The Council of Europe deferes the debate on surrogate motherhood. Council of Europe 24.9.2005 [online]. Dostupné na <http://www.euro-fam.org/scripts/spop/articleINT.php?&XMLCODE=2005-09-19-2309&LG=EN> [14.3.2010]

³⁵ KNAP, K. *Církev proti legalizaci náhradního mateřství*. Mladá Fronta Dnes, 23.5. 2009. s. C3.

4.4 Postoj církve k náhradnímu mateřství

Katolická církev se v minulosti vyjádřila k etické přípustnosti asistované reprodukce především v dokumentech *Donum vitae* (Dar života, 1987) a *Dignitas personae* (Důstojnost osoby, 2008). Z obou dokumentů je zřejmé, že církev stále trvá na negativním hodnocení reprodučních technik (výjimkou je homologní umělá inseminace, která však nesmí nahrazovat pohlavní styk, smí ho jen usnadňovat a napomáhat k dosažení přirozeného cíle).

Mladá fronta Dnes cituje Květoslava Šipra, který vyučuje na Lékařské fakultě Univerzity Palackého v Olomouci: „Zatímco pro většinu manželů je dítě cílem jejich snah, při náhradním mateřství se stává spíše prostředkem k uspokojení byť i dobře pochopitelné touhy po dítěti“³⁶.

Pro církev jsou nepřijatelné případy lidí, kterým se těhotenství nehodí do kariéry, i nemocných žen, jež mají postiženou dělohu. Šipr dále uvádí: „Ani pro jednu z těchto skupin slovní spojení „mít dítě“ neznamená, dát dítěti život. Slůvko mít je zde nebezpečné blízkému pojmu vlastnit.“ „Nejvhodnější cesta k naplnění touhy neplodných manželů po dítěti vede přes radikální změnu předpisů o adopci“³⁷. Slově pana Šipra lze oponovat. U některých párů adopce nevede k naplnění jejich touhy po dítěti, protože touží mít dítě vlastní.

Dokladem toho je zmínka v biblickém příběhu o neplodném páru a touze po dítěti, v němž je vyprávění o Hagar, služce Abrahamově. Protože Abraháмова žena Sára nemohla mít děti, jde Abraham k Hagar a ona otěhotní. Sára však začne žárlit a zachází s Hagar tak tvrdě, že služka uteče na poušť, kde porodí syna jménem Izmael³⁸.

---

³⁶ KNAP, K. *Církev proti legalizaci náhradního mateřství*. Mladá Fronta Dnes, 23.5. 2009. s. C3.

³⁷ KNAP, K. *Církev proti legalizaci náhradního mateřství*. Mladá Fronta Dnes, 23.5. 2009. s. C3.

³⁸ Gen 16, 1-15

4.4. Náhradní mateřství v ČR

Díky náhradnímu mateřství se v posledních letech podařilo neplodným párům získat vlastního potomka. České republice se narodí zhruba deset dětí ročně za pomoci takzvaných náhradních matek. V současné době bohužel v České republice neexistuje žádný zákon, který by tuto proceduru právně ošetřil. Tuto situaci by mohla vyřešit „surogační smlouva“, která by tak stanovila práva objednatelského páru, zákaz smluvní odměny rodiče a specifikovat povinnosti náhradní matky. Proto od poloviny loňského roku zahájily ministryně spravedlnosti Daniela Kovářová a ministryně zdravotnictví Dana Jurásková diskuzi na téma „náhradní matka“, kam také přizvaly další odborníky nejen z oblasti práva a lékařství³⁹. Hlavním impulsem pro diskuzi na toto téma, který přiznala ministryně spravedlnosti D. Kovářovou byl ten, že její známá se nabízela pro odnošení dítěte pro svou neteř. Tuto záležitost začala přezkoumávat a zjistila, že je to v právní oblasti nevyjasněné⁴⁰.

Dne 2.září 2009 ministryně Daniela Kovářová vyzvala etickou komisi, mezi kterou patří odborníci z oblasti práva, lékařství a sociologie k diskuzi, kde u kulatého stolu tak projednávali možnosti uzákonění metody náhradní matky a změny v zákonech⁴¹. Změnou v zákonech je myšleno pravděpodobně úprava formou novelizací stávajících právních předpisů v zákoně o rodině, zákoně o sociálně právní ochraně dětí, zákon o zdraví lidu a další lékařské zákony.

---

³⁹ Náhradní mateřství aneb Když Vaše dítě porodí jiná žena. Babyweb.cz. Zdroj Tisková zpráva MZ a MSpČR Praha, 2.září 2009 [online]. Dostupné na <http://www.babyweb.cz/Clanky/a3555-Nahradni-materstvi-aneb-Kdyz-vase-dite-porodi-jina-zena.aspx> [13.3.2010]

⁴⁰ JAROŠOVÁ B. Ministryně Kovářová určí pravidla pro „pronájmy dělohy“. iDnes 28.8.2009 [online]. Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/ministryne-kovarova-urci-pravidla-pro-pronajmy-delohy-pig-/domaci.asp?c=A090828_071924_domaci_taj [13.3.2010]

⁴¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Institut „náhradní matky“ – kulatý stůl. Justice.cz oficiální server českého soudnictví [online]. Dostupné na <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5243&d=309120> [14.3.2010]

4.5 Čeští odborníci o náhradním mateřství

V ČR existuje mnoho center pro asistovanou reprodukci, kde mohou nedobrovolně bezdětné páry najít pomoc. Jak jsem již zmínila, v ČR není náhradní mateřství právně ošetřeno, ale není ani přímo zakázané a proto se některá centra netají tím, že tuto metodu provádějí. Například se tím netajil v online pro iDNES rozhovoru ani ředitel zlínské kliniky MUDr. Radek Rumpík s dodatkem, že si páry musí najít náhradní matku samy. "Nechci, abychom se stali továrnou na děti náhradních matek,". "Máme velké množství pacientek, které nemohou mít dítě z jiných indikací. Problém surogátního mateřství je pro nás pouze doplněk, nikoli nosný program. V žádném případě nechceme na této technice vydělávat a poskytovat ji cizincům. Provádění tohoto výkonu pod rouškou tmy je nepříjemné pro nás i pacientky. Právní úpravu bych velmi uvítal", říká MUDr. Radek Rumpík⁴².

JUDr. Lukáš Prudil, který se zúčastnil diskuze „u kulatého stolu“ dodal, že páry, kteří uvažují o náhradní matce, je seznamuje s právními a psychologickými problémy, ale nemůže je připravit po stránce lidské⁴³.

Negativní postoj k náhradnímu mateřství přikládá například ombudsman Otakar Motejl. Na zpravodajském servu lidových novin ze dne 3.září zveřejnil: „Jde tady o ženu, co nemůže mít dítě nebo o ženu, která dítě nosí? Jde přeci jen o dítě“⁴⁴.

Další argumenty proti provádění náhradního mateřství uvedl MUDr. Radkin Honzák z 1.LF UK v Praze v článku „Děloha na leasing a proč jsem proti“. Jeho pohled na náhradní mateřství je ovlivněn studiem lékařských

---

⁴²JUP. Náhradní matku si přiveďte samy, vzkazuje lékař ženám s vadou dělohy. Ona iDnes.cz 15.9.2009 [online]. Dostupné na http://ona.idnes.cz/nahradni-materstvi-on-line-odpovi-reditel-kliniky-david-rumpik-pv9-/ona_deti.asp?c=A090911_115339_ona_deti_jup [13.3.2010]

⁴³ Ministerstvo spravedlnosti ČR. Institut „náhradní matky“ – kulatý stůl. Justice.cz oficiální server českého soudnictví [online]. Dostupné na <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5243&d=309120> [14.3.2010]

⁴⁴SEDLÁČKOVÁ B. Nejsou pravidla pro náhradní mateřství, vláda to chce změnit. Lidovky.cz 3.9.2009 [online]. Dostupné na http://www.lidovky.cz/nejsou-pravidla-pro-nahradni-materstvi-vlada-to-chce-zmenit-pqb-/ln_domov.asp?c=A090903_092144_ln_domov_ter [14.3.2010]

věd. Doktor Hozák převážně argumentuje proti náhradnímu mateřství tím, že těhotenství je provázeno hormonálními změnami, které jsou základem fyziologické reprodukce člověka. Uvádí seznam hormonů, jejichž hladiny se během porodu, těhotenství a časných fází vývoje dítěte mění. Vysvětluje vztah dítěte a matky jako biochemický děj, kde hormony upevňují vztahy mezi novorozencem a matkou, vyvolávají pocity štěstí a jsou základem pro správný a psychický vývoj jedince a jeho osobnost. Přiklání se k názorům australského autora M. M. Tieu, který stejně jako doktor Hozák dochází k názoru, že: 1. Náhradní mateřství ničí přirozený vztah mezi matkou a dítětem, 2. odebrání narozeného dítěte ženě, která dítě porodila, je možné jen za soustavného přesvědčování a utěšování, že se jedná o dobrou věc, „vymývání mozku.“ To, že náhradní matky mají potíže se zvládnutím svých přirozených instinktů si právě porozené dítě ponechat dokládá doktor Hozák na příkladech soudních sporů, které proběhly v USA. Dále připojuje poznámku o riziku zdravotních komplikací během těhotenství a porodu, které mohou náhradní matky potkat, aniž by je čekala odměna v podobě vlastního dítěte narozdíl od biologické matky⁴⁵.

V minulosti bylo již vyřešeno mnoho etických otázek, které si neuvědomujeme. Například je povolené mimotělní oplodnění, kryokonzervace a následné uchování embryí. Organizace spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu (UNESCO), která přijala mimo řadu dokumentů týkajících se základních práv také přijala dvě stěžejní deklarace týkající se biomedicíny, a to Všeobecnou deklaraci o lidském genomu a lidských právech a Mezinárodní deklaraci o lidských genetických datech. Rozsáhlá publikace týkající se současné praxe a kontroverzní ART byla zveřejněna na základě vydání OSN prostřednictvím WHO stanoviska k aktuálnímu zdravotnickému problému. V Evropě v roce 1985 vznikla Evropská společnost pro lidskou reprodukci a embryologii (ESHRE), která v současné době sdružuje 4500 lékařů, biologů, vědců, studentů, zdravotních

---

⁴⁵ HONZÁK R. Děloha na leasing a proč jsem proti. ZDN.cz 28.8.2009 [online]. Dostupné na <http://www.zdn.cz/clanek/deloha-na-leasing-a-proc-jsem-proti-441439> [15.3.2010]

sester, laboratorních pracovníků, poradců, psychologů, sociálních pracovníků a dalších odborníků spolupracujících na ART.

Podpora zájmu a porozumění v oblasti reprodukční biologie a medicíny je hlavním cílem této organizace. Závažnost etických aspektů ART si organizace uvědomuje a proto v prosinci 1998 schválila vznik Zvláštní skupiny pro etiku a právo ESHRE (SIG on Ethics and Law ESHRE). Hlavní činností je vypracování souboru všeobecných etických pravidel praxe AR, které budou tak dostupné a užitečné jak pro pacienta tak pro odbornou veřejnost. V současné době je zveřejněno deset stanovisek. Etické komise v nemocnicích, na ministerstvu zdravotnictví i jinde se zabývají rozebíráním etických otázek. Jejich závěry jsou v zásadě jen doporučením, ale v praxi mají téměř váhu pokynu, jak postupovat. Etické pohledy tvoří základ, který se následně zčásti přenáší do zákonů, jejichž dodržování je už vymahatelné. Příkladem je zákon o darování spermatu nebo zákon o interrupci⁴⁶.

5. PŘÍBĚHY TÝKAJÍCÍ SE NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ

5.1 Náhradní mateřství ze zdravotních důvodů

Tento příběh vypráví o ženě jménem Stephanie, která se pokoušela již 4 roky se svým manželem otěhotnět. Doktor zjistil ženě endometriózu kvůli, které jí nakonec musel dělohu odebrat. Ženě bylo teprve 26 a procházela těžkým obdobím. Jedinou šancí pro Stefanií a jejího manžela byla náhradní matka, aby mohli mít vlastní dítě. Rodina a přátelé ji hodně podporovali až se nakonec jedna její přítelkyně nabídla, že ji dítě odnese. Sama měla již dvě děti a tak porozuměla její touze po dítěti. Zavedení embryí se povedlo na první pokus. Stephanie

---

⁴⁶ DOSTÁL, J. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce*. Olomouc: Serono Pharma, 2007. s. 17-29.

popisuje náhradní mateřství jako pozoruhodnou zkušenost a doporučuje ji komukoli⁴⁷.

Další příběh je o ženě Lia, která se s manželem také pokoušela o dítě. Po neúspěších vyhledali odborníka a pokusili se o otěhotnění prostřednictvím IVF. Lékař ženě odebral vajíčka. O několik hodin později, po zákroku se Lie udělalo špatně. Cítila se hůř, začala zvracet a měla poruchy vylučování. Její zdravotní stav se zhoršil. V břiše se jí začala hromadit voda a přibrala na váze. Lianin stav se nelepšil, dokonce musela pobýt v nemocnici několik dní. Lia nebyla připravena pro přenos embryí a mezitím ji lékař nechal embrya zmrazit.

Od doby, kdy ji odebrali vajíčka ji provázeli zdravotní potíže a pociťovala nevladatelnou úzkost při pomyšlení, že by se ten stav mohl vrátit. Odborník na asistovanou reprodukci s lékařem se shodli na tom, že pro ni bude nejlepší náhradní mateřství. Lia se rozhodla prostřednictvím emailu vysvětlit celou situaci své švagrové a ta neváhala a ihned souhlasila, že jim dítě odnese. Po zavedení dvou embryí se uchytilo jedno a po devíti měsících tak přivedla na svět holčičku⁴⁸.

Tento příběh je o Michelle, která se nabídla být sama náhradní matkou a někomu pomoci. Vše se rozběhlo telefonátem z organizace pro náhradní mateřství. Michelle se tak setkává s neplodným párem Adeline a Julianem, kteří jsou původem Albánci. Oba pocházejí z velké rodiny. Ženě se nedařilo donosit dítě. Poprvé potratila dítě po pár měsících těhotenství. Druhé těhotenství bylo nadějnější i navzdory krvácení a křečím, kterými Adeline procházela. V osmém měsíci, ale bohužel porodila mrtvé dítě. Po několika letech se znovu pokusili o dítě. Když Adeline otěhotněla, prodali vše a odjeli do US s myšlenkou, že tam jim lékaři pomohou, aby dítě donosila. Bohužel miminko po porodu a dvou týdnech života umřelo. Adeline and Julian byli už z toho psychicky a fyzicky na dně do té doby, kdy jim jeden přítel na hodině angličtiny poradil, ať zkusí

---

⁴⁷ Stephanie's Story. Fertility Stories. All Right Reserved [online]. Dostupné na <http://www.fertilitystories.com/stephanie.htm> [15.3.2010]

⁴⁸ Lia's Story. Fertility Stories. All Right Reserved [online]. Dostupné na <http://www.fertilitystories.com/lia.htm> [15.3.2010]

metodu náhradní matky. Zde se Michelle setkává s párem. Po zavedení embryí měla Michelle komplikace, ale nakonec se ji podařilo přivést na svět pro Adeline a Juliana dvě krásné holčičky⁴⁹.

5.2 Příběh komerčního náhradního mateřství

Slavná americká hollywoodská hvězda seriálu „Sex ve městě“ Sarah Jessica Parker se rozhodla pro dalšího potomka. Tvrdí: „dítě ano, těhotenství ne!“ Několik let toužila po tom, aby jejímu synovi přibyl další sourozenec. Sarah Jessica Parker je přesným příkladem toho, že dává i přes touhu po dítěti přednost kariéře a tvrdila, že na další těhotenství si netroufá. Ovšem celebrita jako je právě ona si s takovým problémem nedělá velkou hlavu a řešila si to po svém. Rozhodla se k nestandardnímu kroku Nejjednodušší východisko tak našla Sarah Jessica Parker právě v náhradním mateřství. Tedy, že si najde náhradní matku, která dítě odnese. Proces proběhl tak, že vajíčka Sarah Jessica Parker nechali oplodnit spermii jejího manžela a poté vložili do těla jiné ženy, kde se uchytila hned dvě embrya. A tak manželé Sarah Jessica Parker a Matthew Broderick se na konci léta dočkali dvojčátek. Před médii se svěřila, že „Mateřství je na pro ni na prvním místě a až poté kariéra“, přitom už potvrdila účast natáčení dalších dílů slavného seriálu „Sex ve městě“ a to hned v zimě⁵⁰.

Do seznamu hollywoodských hvězd, které využili náhradní matky patří kromě již zmíněný pár Parker & Broderick, ale také herec Robert De Niro a Denis Quaid. Dokonce i slavná moderátorka Joan Lundenová si takhle pořídila dvojčata ve čtyřiapadesáti. Sama prohlásila: „Jeli jsme kvůli tomu do Kalifornie, protože tamní zákony jsou nejspolehlivější. Podle nich se stáváte plnoprávným rodičem dětí, ještě než přijdou na svět“⁵¹.

---

⁴⁹ Michelle's Story. Fertility Stories. All Right Reserved 23.6.2005 [online]. Dostupné na <http://www.fertilitystories.com/michelle.htm> [8.3.2010]

⁵⁰ Jnl. Náhradní matka v roli „pouhé“ náhradní dělohy? Žena-in.cz. 17.9.2009 [online]. Dostupné na <http://zena-in.cz/clanek/nahradni-matka-v-rol-i-pouhe-nahradni-delohy/kategorie/tehotenstvi-a-porod> [14.3.2010]

⁵¹ Knap K.: *Kalifornie to je ráj!* Mladá Fronta Dnes, 23.5. 2009. s. C3.

5.3 Příběh z reprodukční turistiky

V časopise Instinkt, ve kterém vyšel moc zajímavý článek, jak už jsem se zmínila v úvodu pod názvem „Pronajmu dělohu zn. Levně" byl o problematice neplodnosti lidí v rozvinutých zemích a jednou z alternativ „léčby" bylo právě náhradní mateřství. Příběh vypráví o tom jak například neplodné páry z USA jsou ochotni vyhledat náhradní matku v zemích, kde tato metoda je finančně výhodná než tam, odkud pochází. Náhradní mateřství je v některých zemích dokonce zakázáno.

V článku uvedli příklad z konkrétní kliniky v západoindickém městě Nand, kam se hlásí desítky bezdětných párů. Za desítky tisíc dolarů si na klinice mohou vybrat ženu, která jim odnese a porodí dítě. Mezi Indkami je o devítiměsíční službu velký zájem, že jsou dokonce zapsány na čekací listině. Částka, kterou náhradní indické matky za svůj biologický výkon dostanou, je totiž několikrát vyšší než průměrný roční plat v zemi. Americké páry to vyjde naopak mnohem levněji, než kdyby celou proceduru podstoupily doma. Všeobecně tisíce pacientů z celého světa cestuje do zahraničí a hledají buď levnější nebo rychlejší metody léčení, nebo také procedury, které nejsou v jejich vlastní zemi dostupné.

Na druhé straně zeměkoule pak žijí milióny lidí, kteří nemají problémy s plodností, ale žijí ve velké bídě. Okolo nich mnoho inteligentních, vzdělaných lékařů a vláda, která se nebrání přílivu zahraničního kapitálu. Není složité si dát dvě a dvě dohromady, pár zoufalých rodičů odhodlaných k čemukoli a na Indické poměry velmi bohatých a ženy, které jsou mladé, zdravé, s několika dětmi, které žijí na hranici chudoby. Soukromá centra pak napomáhají s vyhledáním vhodné náhradní matky, zajistí lékařská vyšetření a budoucím rodičům už zbývá jen udělat si exotickou dovolenou. Náhradní matka je odměněna už za implantaci embrya a samozřejmě, pokud se jí podaří úspěšně otěhotnět, má zajištěnou péči včetně kvalitních potravin a odměnu ve výši asi pětiletého rodinného příjmu. Šance na otěhotnění je vyšší, protože zatímco třeba v Anglii je povoleno zavést max.dvě embrya, v Indii je možné zavést jich až šest.

V Indii komerční náhradní mateřství je povoleno od roku 2002 vyjde zhruba na pět tisíc dolarů (100-200 tisíc korun), zatímco třeba v USA by zájemci zaplatili více než desetinásobek (cca sedmdesát tisíc dolarů tj. 1,4 milionu korun) a pro zajímavost za Britku by přibližně třicet tisíc liber (900 tisíc korun)⁵². Stačí specializované indické klinice dodat vajíčko a spermie. Lékaři indické ženě vpraví do těla uměle oplodněné vajíčko, ona plod donosí, porodí a dítě potom odevzdá jeho genetickým rodičům, většinou cizincům. Důvody, proč se Indie stala zemí, kam cizinci nejčastěji jezdí kvůli náhradnímu mateřství jsou například levná lékařská péče, benevolentní zákony a vysoký počet žen, které jsou ochotné za relativně nízký obnos zákrok podstoupit. Pronájem dělohy společně s umělým oplodňováním tvoří z náhradního mateřství jakýsi těhotenský průmysl, ve kterém v Indii proteče podle odhadů v přepočtu 100 až 150 miliard korun ročně a tím vzniká reprodukční turistika. Vláda připravuje normy, které "ochrání práva dětí a emoční práva žen". Diskutuje se například o tom, od jakého věku by mělo být nošení dětí povoleno a zda všechny neplodné ženy budou moci o takový zákrok požádat. Zpřísnění se chystá hlavně pro cizince. Například by mělo být obtížnější vycestovat s takovým novorozencem z Indie⁵³.

Deník Los Angeles Times před časem psal o dvaatřicetileté indické učitelce Saroj Mehli, která si mateřským záskokem vydělala na opravu domu a možná jí ještě něco zbylo na zaplacení školy pro děti, případně na věno pro dceru⁵⁴. Podobný příběh zažívá šestadvacetiletá Suman, která právě čeká miminko mladého britského páru, uvedla v rozhovoru pro Associated Press, že za peníze, které si vydělá, si koupí dům. Jako uklízečka a pomocnice v domácnosti dostává měsíčně jen dvacet pět dolarů a dům by si nikdy nemohla dovolit. Doktorka Nayna Patelová, ředitelka kliniky asistované reprodukce v indickém Nandu, je přesvědčená, že náhradní mateřství je výhodné pro všechny

---

⁵² HAMPLOVÁ L. Pronajmu dělohu Zn. Levně. Časopis Instinkt č.vydání 12, 24.6. 2008. s.14.

⁵³ Mih. Pronájem dělohy? V Indii za 200 tisíc. Aktuálně.cz 23.3.2008 [online]. Dostupné na <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/asiie-a-pacifik/clanek.phtml?id=600194> [10.3.2010]

⁵⁴ CHU H. Wombs for Rent, Cheap. Los Angeles Times 19.4.2006 [online]. Dostupné na <http://articles.latimes.com/keyword/surrogate-mothers> [14.3.2010]

zúčastněné. Jedna žena zoufale touží po dítěti a jiná zase zoufale potřebuje pomoci své vlastní rodině⁵⁵.

Tento postup, který vyhledávají především ženy bez dělohy, homosexuálové nebo „svobodní otcové“, je ovšem zakázán téměř v celé Evropě především kvůli etickým, psychologickým a legislativním otázkám, které vyvolá. Příkladem je třeba zpěvák Ricky Martin, nemá ženu, nemá přítelkyni, ale má rovnou dvojčata⁵⁶. Není tedy nutná zoufalá touha manželů po společném miminku, stejné přání může mít dáma, která si nechce těhotenstvím zkažit postavu. Nebo sedmatřicetiletý chlap. Přestal nahrávat a koncertovat a sám se chlubit, jak se stará o děti.

Mediálně hvězdou je dvačtyřicetiletá Carole Horlocková z anglického hrabství Hertfordshire, jež pro jiné přivedla na svět už 12 dětí (8 holčiček, 4 kluky). Naposledy posloužila řeckému páru, porodila mu trojčata. „Nikdy jsem neměla žádný problém s předáním miminek. S plodem v děloze mě nepojí žádné pouto, prohlásila veteránka porodních sálů. Má i dvě vlastní dcery. „Pouto s nimi se vytvořilo, až když přišly na svět a já o ně pečovala a krmila je“⁵⁷.

5.4 Náhradní matkou za finanční odměnu

Na zpravodajském serveru Daily mail je uveden článek ze dne 14. února 2008 o první britské a dokonce částečné náhradní matce jménem Kim Cotton, která si nechala za odnošení dítěte vyplatit odměnu. Když tato skutečnost vyplavala na povrch, tak dokonce svůj příběh zveřejnila za tučnou odměnu. Veřejnost tím byla velice znepokojena a tak se musel do věci vložit stát. Veřejnost obviňovala Kim Cotton, že pod náhradním mateřstvím viděla možnost jak si

---

⁵⁵ DOLNICK S. Latest job outsourced to India: giving birth. The Settle Times 31.12.2007 [online]. Dostupné na

http://seattletimes.nwsources.com/html/nationworld/2004100662_indiawomb31.html [8.3.2010]

⁵⁶ Knap, K. *Ricky Martin, pyšný táta samoživitel*. Mladá Fronta Dnes, 23.5. 2009. s. C3.

⁵⁷ ČTK (Česká tisková kancelář). Britská náhradní matka porodila jiným už 12 dětí. Novinky.cz 31.3.2008 [online]. Dostupné na:

<http://www.novinky.cz/koktejl/136441-britska-nahradni-matka-porodila-jinym-uz-12-deti.html> [14.3.2010]

přivydělat a ne blaho dítěte či pomoc neplodnému páru. Po porodu se o miminko staraly sestřičky, dokud soud nevynesl rozsudek. Nakonec soud povolil a dítě tak odevzdali „objednatelskému“ páru. Nikdy se nesetkala s párem. Jediné co věděla je, že byl ze Švédska. Po 23 letech uvedla v rozhovoru, že nedostala jediný dopis ani fotografii. Důvod proč se rozhodla stát se náhradní matkou odůvodnila Kim Cotton, že mohla tak pomoci neplodnému páru přivést dítě na svět a zároveň přiznala, že i finanční odměna zlepšila finanční situaci a mohla tak dopřát více svým dvěma dětem. V roce 1991 opět pomohla neplodnému páru a porodila jim dvojčata. Tentokrát bez finanční odměny. Pochopila bezmoc neplodných párů a chtěla jim více pomoci a tak založila v roce 1988 neziskovou organizaci COTS, o které jsem se již zmínila, která se zabývá náhradním mateřstvím ve Velké Británii⁵⁸.

5.5 Náhradní matka se nechce vzdát dítěte

Mary Beth Whiteheadová podepsala smlouvu s Williamem Sternem, ve které souhlasila s inseminací Sternovým spermatem. Mary Beth byla v té době vdaná za Richarda Whiteheada, se kterým měla dvě děti. Ve smlouvě o náhradním mateřství prohlašovala, že po narození dítěte se ho dobrovolně vzdá ve prospěch manželů Sternových a zároveň svolí s ukončením jejich rodičovských práv, aby Steinovi mohli dítě adoptovat. Na oplátku bude paní Whiteheadové vyplacena částka deset tisíc dolarů a navíc náklady spojené s mateřstvím. Pan Richard Whitehead neměl námitek a souhlasil s inseminací spermatem pana Sterna.

Jednalo se o první případ náhradního mateřství, kdy žena v adaptujícího páru nebyla infertilní. Steinovi se rozhodli pro náhradní mateřství kvůli možnosti riziku zhoršení roztroušené sklerózy, které by těhotenství mohlo vyvolat. Vyplacení deseti tisícové odměny mělo být vyplaceno po narození dítěte odevzdání rodině Sternových a zrušení rodičovských práv náhradní matky.

---

⁵⁸ WEATHERS H. Now I realise how hopelessly naive I was to become Britain's first surrogate mother admits Kim Cotton. MailOnline 14.2. 2008 [online]. Dostupné na: <http://www.dailymail.co.uk/femail/article-514230/Now-I-realise-hopelessly-naive-I-Britains-surrogate-mother-admits-Kim-Cotton.html> [14.3.2010]

Ve smlouvě se také psalo, že paní Whiteheadová nebude částka vyplacena pokud dítě potratí do pátého měsíce těhotenství. Pokud by bylo dítě potráceno po tomto termínu bude jí vyplaceno tisíc dolarů. Navíc paní Whiteheadová se vzdala práva na předčasné ukončení těhotenství aniž by jí k tomu vedly zdravotní potíže. 27.3. 1986 porodila Mary Whiteheadová dceru a pojmenovala ji Melissa. O tři dny později odevzdala dítě do péče manželů Sternových, ale ihned začala činu litovat. Sternovi ustoupili prosbám paní Whiteheadové, která vyhrožovala sebevraždou a dovolili jí dočasně se o dítě starat. Mary Whiteheadová, ale odmítla po uplynutí sjednané doby dítě navrátit a William Stern se obrátil na soud.

V předběžném opatření soudu nařizovalo Whiteheadové Melissu navrátit. Paní Whiteheadová i s rodinou opustila stát a vyhrožovala panu Steinovi, že dítě zabije pokud nepřestane trvat na smlouvě. Nakonec byla Melissa za pomoci policie paní Whiteheadové odebrána a navracena do péče manželům Sternovým. Celou záležitost řešil třicet dva dní trvající soudní spor, během kterého bylo vyslyšeno celkem dvaceti tři svědků a patnáct znaleckých posudků. Mary Beth Whiteheadová se obhajovala tím, že mezi ní a Melisou se vytvořilo pouto, které nebyla schopna přerušit. Cítila závazek vůči Sternovým, ale také závazek ke svému dítěti, který byl silnější. Soudní znalci vystupující ve prospěch manželů Sternových zdůrazňovali, aby rozhodnutí soudu vzalo v potaz nejlepší prospěch dítěte. Prohlašovali, že Steinovi mohou poskytnout stabilní a finančně zajištěné zázemí zatímco rodina Mary Beth Whiteheadové je převážně pod diktátem Mary Beth a vede k potlačování rozvoje nezávislosti osobností dětí. Soud rozhodl, že smlouva je platná a svěřil Melissu do péče Sternovým. Rodičovská práva Mary Beth byla ukončena, ale byly jí dovoleny dvě návštěvy týdně v rodině Sternových.

Mary Beth Whiteheadová se odvolala k nejvyššímu soudu ve státě New Jersey. Nejvyšší soud prohlásil smlouvu za nelegální a nevymahatelnou. Prohlásil, že smlouva porušuje zákony státu tím, že byla poskytnuta za adopci dítěte finanční odměna. Na druhou stranu přiřkl péči o Melissu manželům Sternovým s odůvodněním, že tím hájí nejlepší prospěch dítěte. V úvahu byly vzato dřívější chování Mary Beth Whiteheadové obzvláště vyhrožování zabitím dítěte. Mary

Beth Whiteheadová získala právo kdykoliv navštěvovat Melissu⁵⁹. Rozmluvy nad právoplatnosti a soudní vymahatelnosti smluv vedly k přijetí rozličných zákonů o náhradním mateřství ve všech státech Ameriky. Např. ve státech Arizona, Michigan, Indiana, New York, Severní Dakota a Utah nelze vymáhat dodržení smlouvy o náhradním mateřství soudem. Ve státě Kentucky, Nebraska, Washington, Luisiana, Maryland je náhradní mateřství s vyplacením finanční odměny převyšující náklady spojené s těhotenskými výdaji zakázáno. Ve státě Alabama, Západní Virginie a Iowa jsou smlouvy o náhradním mateřství považovány za součást zločinného prodávání dětí⁶⁰.

5.6 Náhradní mateřství povolené soudem

Další zajímavý příběh týkajícího se náhradního mateřství se stal v Izraeli, kde manželé Ruti a Danny Nahmania se v roce 1984 snažili o vlastní potomky. Po 3 letech neúspěchu lékaři Ruti zjistili, že má rakovinu a tak ji museli odebrat dělohu. Poté se rozhodli odebrat Ruti vajíčka mimotělně je oplodnit. Následně dát oplodněná embrya zmrazit a nechat si tak čas pro hledání vhodné náhradní matky, která by byla ochotna takovou metodu podstoupit. Bohužel si její manžel Danny mezitím našel jinou ženu a tak se nechal rozvést a odmítl, aby jeho bývalá žena nakládala s jejich embryi. Tento případ se dostal až k samotnému soudu. Nejprve senát zamítl Ruti žádost, aby mohla nakládat s embryi, ale ta se odvolala k nejvyššímu soudu, který nakonec povolil Ruti libovolné nakládání s embryi. Soudci prohlásili: “Právo ženy stát se matkou je silnější, než právo muže nebýt otcem!” Speciální komise pak rozhodla o možnosti, aby si Ruti objednala “náhradní dělohu”, v níž by její dítě během devíti měsíců vyrostlo⁶¹.

---

⁵⁹SUPER N.J.CH. In the Matter of Baby „M“ Kylewood 1987 [online]. Dostupné na: <http://www.kylewood.com/familylaw/babym.htm> [14.3.2010]

⁶⁰The American Surrogacy Center, Inc.(TASC) March 1997 [online]. Dostupné na: www.surrogacy.com/legals/map.html [16.3.2010]

⁶¹SCHNEIDER W.H. The Men’s Freedom. Network 17.9.1996 [online]. Dostupné na: <http://www.massey.ac.nz/~kbirks/gender/econ/invitro.htm> [16.3.2010]

5.7 Altruismus náhradní matky

Zajímavý příběh altruistického chování náhradní matky se stal v roce 2005 v USA, kdy Teresa Anderson porodila mexickému páru rovnou paterčata. Čtyři chlapečci se narodili naprosto zdraví a páté mělo léčitelnou srdeční vadu. Teresa měla za náhradní mateřství dostat finanční odměnu, ale po porodu se vzdala všech finančních nároků. Uvědomila si, že uživit pět dětí je pro rodinu velikou zátěží a raději peníze rodině věnovala⁶².

5.8 Shrnutí

Na internetových stránkách našla mnoho příběhů žen, které si prošly náhradním mateřstvím nebo samy byly náhradní matkou. Ze všech příběhů jsem se pokusila vybrat pouze ty nejzajímavější příklady a ukázat, z jakých možných důvodů si právě tito lidé zvolili metodu náhradní mateřství. U žen, které ze zdravotních důvodů nebyly schopné donosit dítě, je takové rozhodnutí celkem pochopitelné. Téměř pohádkový příběh žen, které se stanou náhradními matkami z altruismu, je velmi vzácný. Naopak žen, které by odnosily dítě za finanční odměnu, je jistě více. Nad komerčním náhradním mateřstvím se člověk už trochu zamyslí. Mělo by být dostupné pro všechny nebo pouze pro neplodné páry? Mají na to právo pouze neplodné páry nebo i ostatní páry? Když tu jde o dítě, proč by ho nemohl mít jakýkoliv pár? A co třeba příběhy z Indie? Je správné, aby ženy v chudých zemích odnosily párům z ekonomicky vyspělých států dítě a nechaly si za to vyplatit odměnu? Nejedná se o vykořisťování země? Je správné, aby se z dítěte stal předmět smlouvy? Příběh, kde se náhradní matka nechce vzdát dítěte, a příběh, kde do náhradního mateřství zasahuje soud, poukazuje na to, že pokud chceme ve státě povolit náhradní mateřství, je třeba ho dostatečně právně ošetřit,

---

⁶² HANCOCK D. Surrogate mom Gives Birth to Quintuplet Boys. CBCNEWS US 26.4.2005 [online]. Dostupné na <http://www.cbsnews.com/stories/2005/04/26/national/main691055.shtml> [16.3.2010]

aby hájil obě strany, jak náhradní matku tak i neplodný pár a také dobro dítěte. Tyto příběhy by měly pomoci čtenáři pochopit jednotlivá jednání.

6. PRŮZKUM VEŘEJNÉHO NÁZORU NA NÁHRADNÍ MATEŘSTVÍ

Jako doplňující část této práce přikládám výsledky anonymního dotazování na téma „náhradní mateřství.“ Pomocí dotazování jsem se pokusila zmapovat názory veřejnosti na náhradní mateřství. Dotazník jsem rozeslala elektronickou poštou osobám ve svém okolí. Otázky dotazníků byly tématicky rozřazeny tak, abych zjistila obecné vlastnosti respondentů (pohlaví, věk), jejich informovanost o tématu náhradní mateřství a jejich obecný postoj k náhradnímu mateřství, a také názor na komercializaci a legalizaci náhradního mateřství.

Celý text dotazníku je uveden v příloze.

6.1 Výsledky dotazování

Popisná charakteristika dotazované populace

Rozeslaných dotazníků bylo celkem 110 a z toho se mi vrátilo 87 vyplněných dotazníků. Mezi dotazovanými bylo 32% mužů a 68% žen. Věkový rozsah respondentů byl 18 - 43 let a průměrný věk byl 27 let. Většina dotazovaných (69%) bylo nevěřících. Z dotazovaných uvedlo, že 86% děti ještě nemají a 84% jich do budoucna plánují.

Informovanost dotazovaných o náhradním mateřství

V dotazníku jsem položila 4 otázky ke zjištění, zda respondenti mají představu, co znamená náhradní mateřství, případně jakým způsobem se o něm dozvěděli. Většina (90%) respondentů ví, co znamená náhradní mateřství a uvedla, že se o něm dozvěděla nejvíce z internetu, rozhlasu a televize. Výsledek vypovídá, že v současné době je nejhlavnějším zdrojem informací internet a tištěné informace se dostávají do pozadí bez své elektronické podoby. Ti, kteří se dozvěděli o náhradním mateřství ji znají buď jako filmovou/literární (fiktivní) osobu nebo skutečnou osobu. S nabídkou/inzerátem „pronajmu dělohu“ se 87% dotazovaných ještě nikdy nesetkali. Většina se už doslechla o tzv. reprodukční turistice a na otázku zda souhlasí reprodukční turistikou např. v Indii byli odpovědi nejednoznačné. Těsná většina souhlasila s reprodukční turistikou v Indii z důvodu, že se tím pomůže jak páru, co touží po dítěti tak i chudé rodině, která za finanční odměnu užívá rodinu po dobu jednoho roku. Ostatní to považují za zneužívání chudé země.

Názory lidí na náhradní mateřství a finanční odměnu

V dotazníku bylo 5 otázek, které nutily respondenta jednoznačně vyjádřit se, zda náhradní mateřství by mělo či nemělo být prováděno jako zisková služba. Z odpovědí vyplývá, že 75% dotazovaných chtějí, aby náhradní mateřství bylo povoleno pouze pro neplodné páry, menší část souhlasí, aby bylo náhradní mateřství pro kohokoli a 16% by schválilo náhradní mateřství i ženám, pro které je těhotenství překážkou v kariéře. Většina souhlasí, aby náhradní matky dostaly nejen uhrazené výdaje spojené s těhotenstvím, ale i finanční odměnu za tuto službu a také aby byla uzavřena tzv. surogační smlouva mezi náhradní matkou a objednatelským párem.

Postoje lidí, kteří byli formou otázek vmanipulováni do konkrétní situace, kde by se náhradní mateřství týkalo jich samotných

V takových otázkách se většina respondentů staví negativně. Buď si nedokážou představit, že by jim dítě odosila cizí žena a nebo samy by nebyli ochotni někomu dítě odosit.

Respondenti a hlasování pro či proti legalizaci náhradní mateřství

Přestože většina respondentů si nedokáže představit sama sebe v situaci být náhradní matkou či si nechat odosit dítě jinou osobou, uvedlo 71% respondentů v dotazníku svůj souhlas pro legalizaci. Ti, kteří se staví negativně vůči náhradnímu mateřství jich bylo celkem 23% a komentářích ke svým odpovědím uvedli například: degradování práv dítěte (dítě se stává tak předmětem smlouvy), obavy z nedostatečného právní ošetření (kdo je matka, placení alimentů, když náhradní matka nebude chtít odevzdat dítě), obavy z komercializace, využití třetí osoby pro dosažení vlastního cíle.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo podat čtenáři náhled na náhradní mateřství uvedením stručné teoretické části léčby neplodnosti z medicínského hlediska a také uvedením skutečných životních osudů a událostí, ve kterých se náhradní mateřství může nabízet jako řešení vzniklé situace. Průběžně se snažím poukazovat na etické otázky s tím spojené. Uvedené příběhy dokládají, co jsou bezdětné páry ochotny podniknout, aby dosáhly vlastního dítěte.

Počet uskutečněných náhradních mateřství se blíží k několika tisícům a pojem se natolik zpopularizoval, že náhradní mateřství je námětem komediálních filmů, součástí společnost simulujících počítačových her a televizních seriálů. Studie provedená v roce 2002 na City University v Londýně ukazuje, že náhradní matky jen vzácně mají obtíže se dobrovolně vzdát porozeného dítěte a že matky, jímž je dítě přiřčeno pečují o svěřené dítě s větší vřelostí než matky, které otěhotněly přirozeně. Ačkoliv by se očekávalo, že se budou náhradní matky cítit odevzdáním dítěte traumatizované, většina z nich se cítí touto zkušeností posílena. Ze sociálního hlediska se tyto ženy nikterak neliší od většiny a názor, že se jedná o jistou formu deviace je založen spíše na kulturních konvencích a předsudcích, které o ženách kolují.

Legalizace náhradního mateřství obojího druhu, komerčního a altruistického nebo pouze altruistického bude nepřímo vyvíjet tlak na ženy jako potenciální náhradní matky. Nátlak mohou vyvíjet jejich autoritativní příbuzní a nebo zoufalá životní finanční situace.

Vzhledem k ekonomické nerovnováze, která ve společnosti existuje stalo se náhradní mateřství v některých zemích obchodním artiklem. Rozhodnutí, jestli smlouvy o náhradním mateřství spojené se zřeknutím se rodičovského práva překračují etické hranice, které si společnost v současné době stanovuje, neleží na každém z nás, ale na parlamentu. Rozhodování budou mít nejtěžší ti, jejichž názory jsou nejdemokratičtější a nejméně vyhraněné. Zastánci radikálních hnutí se mohou schovat za nekompromisní výroky typu „Náhradní mateřství je morálně neakceptovatelné.“, „Stejně jako nemáme právo koupit si manželku nebo

manžela, nemáme ani právo koupit si dítě, pokud nám toto štěstí nebylo v životě přirozeně dopřáno.“

Než jsem začala psát tuhle práci, bez váhání bych řekla legalizaci „ano“, kdyby se mě někdo zeptal. Zní to jednoduše, neplodný pár si najde náhradní matku, dohodnou se, ona jim odnese a porodí dítě. Nyní, si už tak jistá nejsem. Z odpovědí dotazovaných vyplývá, že většina je pro legalizaci i když si sami sebe nedokáží představit, že by zakusili být náhradní matkou nebo využili náhradní mateřství. I pro mě samotnou je to zatím nepředstavitelná myšlenka. Přiklání se spíše k tomu, aby to zůstalo tak jak to je, ani legální ani zakázané. V současné době Česká republika nezaznamenala nikterak zvýšený počet neplodných párů, kteří by vyhledali náhradní matku, proto si myslím, že ještě není nutné náhradní mateřství právně vymezit. Za pár let můžeme převzít zkušenosti ostatních zemí, kde je to povolené a uzákonění znovu s odstupem času prodiskutovat a zvážit.

Seznam použité literatury:

- CRHA, I. Kryokonzervace spermatu před onkologickou léčbou. Praha: Česká gynekologie, 2002, s. 324-328
- DOSTÁL, J. *Etické a právní aspekty asistované reprodukce*. Olomouc: Serono Pharma, 2007, s. 25-95. ISBN 978-80-244-1700-4.
- DOSTÁL, J. *Dárcovství spermií*. Praha: Česká gynekologie, 1995, s. 311-314.
- KOŘENEK J. *Lékařská etika, 2.vydání*. Praha:Triton, 2004, s. 89. ISBN 80-7254-235-4.
- MARDEŠIČ, T. Neplodnost. Praha: Makropulos, 1996. s. 12. ISBN 80-86003-01-9.
- MRÁZEK, M. *Umělé oplodnění 1*. Praha: Triton, 2003. s. 14-20. ISBN 80-7254-413-6.
- ŘEŽÁBEK, K.. *Asistovaná reprodukce*. Praha: Jessenius Maxdorf, 2008. s. 10,11. ISBN 978-80-7345-154-7.
- ŘEŽÁBEK, K. *Léčba neplodnosti. 3. aktual. vydání*. Praha: Grada Publishing, 2004. s.19-64. ISBN 80-247-1010-2.
- DOHERTY, C.M.-CLARK, M.M. *Léčba neplodnosti*. Brno: Computer Press, 2006. s. 45. ISBN 80-251-0771-X.
- STATUS EMBRYA. *Právní, lékařský, psychologický a etický pohled. Sborník k interdisciplinární konferenci*. Brno: Institut pro bioetiku, 1999, s. 37.
- VESELÁ, K. *Preimplantační genetická diagnostika*. Praha: Česká gynekologie, 2003, s. 89-94.
- VÁCHA, M. Místo, na němž stojíš, je posvátná země. O kruhu úcty k člověku, přírodě a celému vesmíru, Brno: Cesta, 2008, s. 55. ISBN. 978-80-7295-104-8.
- Gen 16, 1-15
- Z (zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů*, částka 53, no. 94, s. 339 . 350)

Seznam použitých novinových a časopiseckých zdrojů:

- HAMPLOVÁ L. Pronajmu dělohu Zn. Levně. Časopis Instinkt č.vydání 12, 24.6. 2008. s.14

KNAP, K. Právo: *Ať kšefty zarazí zákon*. Mladá Fronta Dnes, 23.5. 2009. s. C3.

KNAP, K. *Církev proti legalizaci náhradního mateřství*. Mladá Fronta Dnes, 23.5. 2009. s. C3.

Knap K: *Kalifornie to je ráj!* Mladá Fronta Dnes, 23.5. 2009. s. C3.

Knap, K. *Ricky Martin, pyšný táta samoživitel*. Mladá Fronta Dnes, 23.5. 2009. s. C3.

Seznam použitých internetových odkazů:

KONEČNÁ H. Chce tu moji dělohu někdo? Respekt 34/09 -Redakce Respekt – 27.8.2009 [online]. Dostupné na <http://respekt.ihned.cz/vase-dopisy/c1-38164430-chce-tu-nekdo-moji-delohu> [13.3.2010]

RUTSTEIN S.O, SHAH I.H. DHS Komparative Reports No. 9 – Infecundity, Infertility and Childlessness in Developing Countries 2004 [online]. Dostupné na: <http://www.who.int/topics/infertility/en/> [12.6. 2009]

Klasifikace neplodnosti. Shering Plough s.r.o. firma [online]. Dostupné na <http://www.neplodnost.cz/web/verejnost/> [30.5.2009]

Reproductive Technology Council - Asistated Reproductive Technology (ART) Glossary. All rights Reserved 2010 [online]. Dostupné na: <http://www.rtc.org.au/glossary/index.html>. [10.6. 2009]

Náhradní mateřství. Webnode [online]. Dostupné na: <http://nahradni-materstvi.webnode.cz/> [15.6. 2009]

SOUKUPOVÁ E. Náhradní mateřství: Nová naděje nebo etický problém? Klinika reprodukční medicíny a gynekologie příspěvek z Zena-in.cz 17.12.2009 [online]. Dostupné na <http://www.crmzlin.cz/article/2160.nahradni-materstvi-nova-nadeje-nebo-eticky-problem-/> [15.6. 2009]

Surrogacy. Wikipedia [online]. Dostupné na <http://en.wikipedia.org/wiki/Surrogacy> [5.3.2010]

BIRIZCOVÁ H. Sháníme pronájem dělohy pro naše dítě. Zn.: Cena dohodou. iDnes 27.9.2007 [online]. Dostupné na http://ona.idnes.cz/shanime-pronajem-delohy-pro-nase-dite-zn-cena-dohodou-p0g-ona_deti.asp?c=A070925_213603_ona_deti_bih [14.3.2010]

COTS – Computing Technologies Inc. [online]. Dostupné na http://www.surrogacy.org.uk/About_COTS.htm <http://www.surrogacy.org.uk/> [13.3.2010]

The Council of Europe deferes the debate on surrogate motherhood. Council of Europe 24.9.2005 [online]. Dostupné na <http://www.eurofam.org/scripts/spop/articleINT.php?&XMLCODE=2005-09-19-2309&LG=EN> [14.3.2010]

Náhradní mateřství aneb Když Vaše dítě porodí jiná žena. Babyweb.cz. Zdroj Tisková zpráva MZ a MSpČR Praha, 2.září 2009 [online]. Dostupné na <http://www.babyweb.cz/Clanky/a3555-Nahradni-materstvi-aneb-Kdyz-vase-dite-porodi-jina-zena.aspx> [13.3.2010]

JAROŠOVÁ B. Ministryně Kovářová určí pravidla pro „pronájmy dělohy“. iDnes 28.8.2009 [online]. Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/ministryne-kovarova-urci-pravidla-pro-pronajmy-delohy-pig-/domaci.asp?c=A090828_071924_domaci_taj [13.3.2010]

Ministerstvo spravedlnosti ČR. Institut „náhradní matky“ – kulatý stůl. Justice.cz oficiální server českého soudnictví [online]. Dostupné na <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5243&d=309120> [14.3.2010]

JUP. Náhradní matku si přiveďte samy, vzkazuje lékař ženám s vadou dělohy. Ona iDnes.cz 15.9.2009 [online]. Dostupné na http://ona.idnes.cz/nahradni-materstvi-on-line-odpovi-reditel-kliniky-david-rumpik-pv9-/ona_deti.asp?c=A090911_115339_ona_deti_jup [13.3.2010]

SEDLÁČKOVÁ B. Nejsou pravidla pro náhradní mateřství, vláda to chce změnit. Lidovky.cz 3.9.2009 [online]. Dostupné na http://www.lidovky.cz/nejsou-pravidla-pro-nahradni-materstvi-vlada-to-chce-zmenit-pqb-/ln_domov.asp?c=A090903_092144_ln_domov_ter [14.3.2010]

HONZÁK R. Děloha na leasing a proč jsem proti. ZDN.cz 28.8.2009 [online]. Dostupné na <http://www.zdn.cz/clanek/deloha-na-leasing-a-proc-jsem-proti-441439> [15.3.2010]

Stephanie's Story. Fertility Stories. All Right Reserved [online]. Dostupné na <http://www.fertilitystories.com/stephanie.htm> [15.3.2010]

Lia's Story. Fertility Stories. All Right Reserved [online]. Dostupné na <http://www.fertilitystories.com/lia.htm> [15.3.2010]

Michelle's Story. Fertility Stories. All Right Reserved 23.6.2005 [online].

Dostupné na <http://www.fertilitystories.com/michelle.htm> [8.3.2010]

JNL. Náhradní matka v roli „pouhé“ náhradní dělohy? Žena-in.cz. 17.9.2009 [online]. Dostupné na <http://zena-in.cz/clanek/nahradni-matka-v-rolu-pouhe-nahradni-delohy/kategorie/tehotenstvi-a-porod> [14.3.2010]

Mih. Pronájem dělohy? V Indii za 200 tisíc. Aktuálně.cz 23.3.2008 [online]. Dostupné na <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/asiie-a-pacifik/clanek.phtml?id=600194> [10.3.2010]

CHU H. Wombs for Rent, Cheap. Los Angeles Times 19.4.2006 [online]. Dostupné na <http://articles.latimes.com/keyword/surrogate-mothers> [14.3.2010]

DOLNICK S. Latest job outsourced to India: giving birth. The Seattle Times 31.12.2007 [online]. Dostupné na http://seattletimes.nwsourc.com/html/nationworld/2004100662_indiawomb31.html [8.3.2010]

ČTK (Česká tisková kancelář). Britská náhradní matka porodila jiným už 12 dětí. Novinky.cz 31.3.2008 [online]. Dostupné na: <http://www.novinky.cz/koktejl/136441-britska-nahradni-matka-porodila-jinym-uz-12-deti.html> [14.3.2010]

WEATHERS H. Now I realise how hopelessly naive I was to become Britain's first surrogate mother admits Kim Cotton. MailOnline 14.2. 2008 [online]. Dostupné na: <http://www.dailymail.co.uk/femail/article-514230/Now-I-realise-hopelessly-naive-I-Britains-surrogate-mother-admits-Kim-Cotton.html> [14.3.2010]

The American Surrogacy Center, Inc.(TASC) March 1997 [online]. Dostupné na: www.surrogacy.com/legals/map.html [16.3.2010]

SCHNEIDER W.H. The Men's Freedom. Network 17.9.1996 [online]. Dostupné na: <http://www.massey.ac.nz/~kbirks/gender/econ/invitro.htm> [16.3.2010]

HANCOCK D. Surrogate mom Gives Birth to Quintuplet Boys. CBCNEWS US 26.4.2005 [online]. Dostupné na <http://www.cbsnews.com/stories/2005/04/26/national/main691055.shtml> [16.3.2010]

Seznam příloh

Příloha č. 1 DOTAZNÍK

Příloha č. 2...VÝSLEDKY DOTAZOVÁNÍ

Příloha č.1 - Dotazník

Dotazník

Dobrý den,
jsem studentkou 5. ročníku Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích oboru Humanistika.

Ve své bakalářské práci se zabývám etickými problémy reprodukční medicíny. Ráda bych Vás poprosila o spolupráci a to formou vyplnění tohoto dotazníku, který je zcela anonymní a bude použit pro moji bakalářskou práci. Zaškrtněte odpovědi, se kterými se shodujete.

Předem Vám velice děkuji za spolupráci.
Iveta Vejmělková

1, Pohlaví:

a, žena

b, muž

2, Věk:

.....

3, Jste věřící?

a, Ano

b, Ne

4, Máte děti?

a, ano

b, ne

5, Plánujete do budoucna děti?

a, Ano

b, Ne

6, V případě problému otěhotnění přirozenou cestou, vyhledali byste lékařskou pomoc?

a, Ano

b, Ne

7, Víte, co je náhradní mateřství?

a, Ano

b, Ne

8, Dozvěděli jste se o náhradním mateřství z:

- a, TV/radia
- b, internetu
- c, tiskovin

9, Znáte někoho, kdo byl náhradní matkou nebo využil náhradní mateřství?

- a, ano – znám skutečnou osobu
- b, ano – znám filmovou/literární (fiktivní) osobu
- c, ne neznám

10, Setkali jste se někdy s nabídkou/inzerátem „ Pronajmu dělohu“?

- a, Ano
- b, ne

11, Dokážete si představit, že by Vám dítě odnášela jiná žena?

- a, Ano
- b, Ne

12, Myslíte, že za tuto “službu”by se mělo platit?

- a, Ano, pouze za výdaje spojené s těhotenstvím (jídlo, oblečení, péče...)
- b, Ano, náhradní matky by měly dostat finanční odměnu za službu i za výdaje spojené s těhotenstvím
- c, Ne

13, Mělo by být náhradní mateřství pouze pro neplodné ženy nebo dostupné pro kohokoliv?

- a, Ano, pro kohokoli
- b, Ne, pouze pro neplodné páry

14, Byli byste ochotni odnést někomu dítě?

- a, Ano, komukoli
- b, Ano, pouze příbuzným (např. sestře, dceři....)
- c, Ne

15, Víte, že díky poskytování této služby vznikla reprodukční turistika - hledání žen z jiných zemí, které jsou ochotny za poplatek odnést dítě?

- a, Ano, už jsem o tom někdy slyšel(a)
- b, Ne, nikdy

16, V Indii neplodným párům nabízejí odnošení dítěte za finanční odměnu. Přijde Vám to správné?

- a, Ano, nepřijde mi na tom nic špatného, pomůže se tím jak neplodnému páru tak i indickým rodinám, které z této odměny mohou uživit celou rodinu po dobu až jednoho roku
- b, Ne, jde o zneužívání chudé země

17, Pro někoho je těhotenství přítěží (překážka v kariéře, tělesné změny během těhotenství). Mělo by být dostupné náhradní mateřství za úhradu i v těchto případech?

a, Ano

b, Ne

18, Mělo by být náhradní mateřství pouze pro neplodné ženy nebo dostupné pro kohokoliv?

a, Ano, pro kohokoli

b, Ne, pouze pro neplodné páry

19, Kdyby bylo referendum o legalizaci náhradního mateřství hlasovali byste?

a, Pro

b, Proti – důvod .....

Příloha č.2 – Výsledky dotazování v tabulce

Číslo otázky	Odpověď	četnost	%
1	a	59	69%
	b	27	31%
3	a	27	31%
	b	59	68%
4	a	12	14%
	b	74	85%
5	a	72	83%
	b	14	16%
6	a	80	92%
	b	6	7%
7	a	77	89%
	b	9	10%
8	a	23	26%
	b	24	28%
	c	12	14%
9	a	6	7%
	b	34	39%
	c	46	53%
10	a	11	13%
	b	75	86%
11	a	20	23%
	b	66	76%
12	a	24	28%
	b	52	60%
		10	11%
13	a	20	23%
	b	65	75%
14	a	2	2%
	b	21	24%
	c	51	59%
15	a	75	86%
	b	10	11%
16	a	52	60%
	b	33	38%
17	a	47	54%
	b	35	40%
18	a	14	16%
	b	72	83%
19	a	61	70%
	b	20	23%
Počet respondentů	87		
Průměrný věk	26,63		
Minimální věk	18		
Maximální věk	43		

ABSTRAKT

Vejmělková I. *Eetické aspekty náhradního mateřství*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta.

Klíčová slova: neplodnost, asistovaná reprodukce, náhradní mateřství, náhradní matka, etické a právní aspekty

Práce se zabývá etickými aspekty náhradního mateřství. V první části je podán přehled problematiky neplodnosti, její příčiny a metody léčby. V závěru odborné části je podána definice a typy náhradního mateřství. V následujícím oddíle je poukázáno na etické a právní otázky s tím spojené. Poté navazuje část, kde jsou uvedeny odlišně motivované příběhy lidí, jejichž životy byly náhradním mateřstvím ovlivněny. V poslední části je věnována výsledkům anonymně vyplněných dotazníků s cílem zmapovat názory veřejnosti na náhradní mateřství. Odpovědi získané prostřednictvím dotazníků mapují, do jaké míry je veřejnost informována o náhradním mateřství a jaký je názor na případnou legalizaci.

ABSTRACT

Ethical aspects of Surrogacy

Key words: infertility, assisted reproduction, surrogacy, surrogate mother, ethics and legal aspects

This work deals with ethical aspects of surrogacy. The first part is an overview of the issues of infertility, its causes and methods of treatment. To the end of this chapter the definition and the types of surrogacy are given. The following section references to the ethical and the legal issues connected with it. Then follows the part where differently motivated stories of people whose lives have been affected by the replacement of motherhood are listed. The last section is devoted to the results of a questionnaire completed anonymously in order to seek public opinion on surrogacy. Responses obtained through questionnaires reflect the extent to which the public is informed about the replacement of surrogacy and what is the opinion on the possible legalization.